

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google[™] books

<https://books.google.com>

77 3925.a.13
JOACH. STEGMANI

DE IVDICE

Et

NORMA

Controversiarum fidei

Libri II.

ELEUTHEROPOLI,

Typis Godfridi Philadelphi,
Anno MDCXLIV.

3
T

IPSE FACIET

Liber I.

De Controversiarum fidei

I V D I C E

Capit. I.

Aditus ad rem generalis.

Quum omnis de re
quavis cum adver-
sario suscepta di-
sputatio, ad eum
omnino finem di-
rigi debeat, ut de veritate falsi-
tateq; , deq; justo & injusto ju-
dicium fieri errorq; omnis ac
pravitas evitari possit: de duo-
bus convenire ante omnia in-

Dispu-
tatio-
nis hu-
jus ne-
cessitas,

De Iudice.

Quid iudex.

ter quosvis disputantes oportet: Alterum est, cujus sententia standum in ista sit controversia: Alterum, quæ Norma sit, ad quam tum res ipsa disceptari; tum sententia ferri debeat. Iudex autem est, qui de rebus controversis secundum veri re-ctiq; normam, decernendi ac statuendi jus & potestatem habet. Et ut communiter quidem, ac fortassis propriè vox illa sumitur, eum denotat, qui vel jure naturæ, vel post constituta judicia publica, jure positivo eam potestatem exercet adversus alios sibi, sive naturaliter, sive ex contractu, eoq; seu voluntario seu involuntario, aut delicto a-liquo, saltem in conscientia, vel ad obedientiam; vel, si ipsius se-qui sententiam noluerunt, ad pœnam, sive ab ipso, sive ab a-

lio

lio aliquo inferendam obligatis. Non infrequens tamen & hæc vocis istius notio est, qua quemvis etiam alium significat, qui modo sive de suis, sive de alterius cujusq; seu factis, seu dictis, seu deniq; cogitatis fert sententiam, etiamsi nullam alios cogendi potestatem habeat, adeoq; etiamsi nemo illius sequi judicium simpliciter obligatus sit: Imo etiam si secum privatim, & sibi ipsi, non alijs, sententiam ferat. Cujusmodi Ciceroni est *æquus estimator & judex rerum.* Horatio *subtilis veterum judex & callidus.* Quo sensu frequentissime *Me judice, Te ipso judice* similiq; modo dicitur. Longius abit Claudianus: *Libravit geminas eventu judice vires,* & Livius: *eventus belli velut æquus judex unde jus stabat & victo.*

Quid
Norma

victoriam dedit. Normę verò nomine intelligimus tum leges, quę voluntatem & mores nostros; tum, quę intellectum & cognitionem potissimum dirigunt, Principia: Principia, inquam, non ipsius rei tantum, quę constitutionis vocant, quęque essentiam rei largiuntur: sed & cognitionis ac scientiæ, quę licet causę rerum non sint; sunt tamen argumenta in rei notitiam nos deducunt. Eaq; duplicis sunt generis. Quędam omnium dicuntur prima & communissima, quod rebus in universum omnibus competant; unde & ab omnibus merito recipiuntur: Quod si quis ea neget, contra illum nequaquam disputandum esse censent. Deinde alia quędam ab illis prioribus dependent Principia, quę proinde

inde simpliciter prima non sunt: sunt tamen in suo genere principia, nempe sequentium, seu eorum, quæ ex illis deducuntur. Quemadmodum pro-syllogismi complexio principium est conclusionis inde deductæ; licet ex alio illa principio derivata sit. Aut quemadmodum consul in civitate primus, id est, supremus est, licet alium in regno se priorem ac superiorem, ipsum nempe regem, à quo dependet, agnoscat. Et contra hæc negantem principia disputandum equidem, Verum non ex iis ipsis, quæ ille negat principiis, sed ad alia ab adversario concessa progrediendum. Vtrumq; autem tam Iudicem quam Normam ita comparata esse necesse est, ut vel ab utraq; disceptantium parte recipiantur;

tur; vel ab adversario saltem, nisi sibi ipsi adversari velit, rejici minime possint, ut ut forte tu ipse ea vel suspecta vel falsa etiam habeas. Idq; totum cum in finem requiritur, ne in infinitum (à quo ipsa abhorret natura) progredi sit necesse, adeoq; ne frustra nobis divinitus concessum videatur veritatis inquirendæ studium: Quin potius, ut posteaquam ad ipsa sit deducta principia, cesset disputatio, atq; in lata sententia acquiescatur. Quocirca rectissime mihi facere videntur illi, qui Theologicas aggressuri controversias, de Iudice & Norma eorum cum primis solliciti sunt: Præsertim quia hac ipsa de re inter eos, qui Christi appellantur de nomine, non parum controversatur. Et non exiguum præte-

rea in illa momentum situm est. Nam non modò, si rectè constitutus sit iudex & Norma, verè investigatio & perspicientia in reliquis facillima erit: Sed & contra, si hic erretur, maximo id impedimento, læpissimè verò etiam periculosissimi erroris causa esse poterit. Etsi verò ad hanc ipsam etiam de iudice & Norma controversiarum fidei dirimendâ controversiam, non minus tum iudice tum norma opus est, cum non paucis ea involuta sit difficultatibus: Non est tamen metuendum, ne vel in infinitum abitura sit disputatio; vel communia desint principia, è quibus decidi de ista controversia possit. Iudicem enim hic cum appellabimus, quem quisq; tacitus vel jam ante se-cum constituit, vel saltem ad-

mittet protinus: Quippe quem nemo nisi seipsum indignum fide habeat, rejicere poterit. Tu ipse, Lector, quisquis es, seu amicus seu inimicus, Iudex esto. Non refugio: Modò sana ratione, uti quidem hominem decet, utaris. An displicet Iudex? Tibi ne ergo ipsi suspectus es? Accerse quosvis alios, & libera sanæq; mente, quæ dicentur, examinato. Forum non declinabo: Sed tamen hic ne erres, vide. Ne mihi; sed tibi iudices. Ad me quod attinet, ipse iudicabo, etiamsi quæ contra attuleris. Ad hanc enim iudicandi libertatem colloquentes tacito veluti pacto sibi mutuo obligati sunt, sive naturæ ipsius instinctu; sive sermonis notarumque, quibus cum aliis animi sensa communicamus, instituto. Fru-

stra

stra enim sine ejusmodi concessione libertatis judicandi, alter alteri loqueretur. Nimirum eò loquimur & scribimus, ut audientes legentesq; & quid velimus, & quam justis rationibus velimus, dijudicent. Vnde & Apostoli Petrus & Iohannes adversariis suis, Paulus iis, ad quos scribebat, ut ipsi judicent, saltem permittit si non præcipit. Sequitur ergo, ut Norma, seu Principia hujus de Iudice & Norma controversiæ quærenda sint. Eorum verò non exigua se nobis offert copia. Sunt enim, quæ neutra de hoc argumento disputantium pars negare queat: Sunt quæ neutra velit. Prioris generis sunt, quæ à natura rerum non sublunarium tantum; sed & cœlestium, nec humanarum solum; sed & divinarum,

A&.iv.
19.
I. Cor.
x. 15.

Principia
Philosophica

rum, adeoq; in universum plane omnium fluunt. Natura enim rerum omnium communissima simul & certissima omnis veritatis falsitatisq; norma est. Unde verissima illa: quodlibet esse, vel non esse, adeoq; de quacunaq; re veram esse vel affirmationem vel negationem, neq; alio fieri modo posse, quin vera sit enunciatio, cujus contradictoria falsa est, & falsa, cujus contradictoria vera: Et si quæ alia vel ab his dependent, vel eis sint affinia; Qualia sunt de natura causarum, effectorum, subjectorum & similium. Huc infitum etiam omnibus honesti atq; inhonesti discrimé, omnisque virtutum & vitiorum, decoriq; atq; turpitudinis ratio pertinet: similiter & communis saltem illa fides, quam tum viri

graves, tum consentientia historiarum monumenta, constansq; fama publica apud omnes merentur. Talia, nisi qui ipsam hoc universum evertere velit, inficiari nemo ausit. Posterioris generis non dignitate; sed naturæ & universalitatis ordine Theologica. principia, quæ nec nostrum, nec illorum, quibus cum hic nobis controversia est, rejicere quisquam velit, ex ipsa religione desumpta sunt. Nam non modò numen aliquod ejusq; cultum, sed & nominatim Christianam religionem utrinq; agnoscimus. Agnoscimus insuper utrinq; ea omnia, quæcunq; sacris veteris noviq; fœderis continentur literis, verissima esse, & omni exceptione majora. Itaq; quicquid si-ve ex natura, si-ve ex scriptura ad religionem pertinens utrinq; receptum

ceptum est, id principii rationem habere poterit: Vti Deum esse, cumq; unum: Omnium rerum conditorem, & iudicem: Malos punire: Piiis largiri præmia: Fœdus pepigisse olim cum iudeis, nunc denuo cum universo hominum genere: Iesum esse novi fœderis mediatorem, & Christum seu summum sacerdotem ac Regem populi Dei: Ad dexteram ejus in cœlestibus collocatum: A nobis divino cultu prosequendum: Vitam post hanc, sempiternam expectandam: Proximum etiam inimicum diligendum: sanctè, castè, & temperanter vivendum: Malum etiam quodvis, ne crudelissima quidem morte: excepta, pro gloria Dei Christique, proq; fratris salute, cum primis sempiterna, fortiter perferendum

dum esse. Et quæ sunt alia quam plurima, tum sacris literis comprehensa; tum natura etiam nota; siquidem extra controversiam sint posita. Taceo tot verba, sententiasque tum adversariorum, quæ nobis; tum nostrorum hominum, quæ illis argumenta *πρὸς ἀνθρώπου* dicta, seu apud hominem, nempe eum, qui illa concedit, valitura suppeditant. Principiorum enim instar adversus auctores suos sunt, quamdiu ea defendunt: ideoque nisi seiplos refutare velint, nec, quod illis contrarium sit admittere, nec quæ ex illis legitimè deducuntur, rejicere possunt. Ex iis ergo, quæ hucusque differuimus, manifestum cuivis cordato est, frustra esse eos, qui nobiscum disputandum non esse censent, eo, quod

Hypothesis.

quod nec iudicem communem, nec communia habeamus principia : Quum ipsi tamen non tantum homines sint, adeoq; rationis suæ iudicio secundum prima illa & universalia omnis veritatis principia, una nobiscum, quæ utrinq; adferuntur, examinare queant: Verum etiam Christiani audiant, adeoq; omnia illa, quæ de Deo Christoque, deq; officio nostro extra controversiam sunt posita, nobiscum pro principijs indubitatis agnoscant. Quare, postquam forum nacti sumus competens: rem ipsam aggrediamur. Et primum quidem de iudice, post separato etiam libello de Norma controversiarum fidei disputabimus. Deus autem pater, pater ille luminum, meq; teque, lector, spiritu suo sancto ducat

Propo-
silio.

ducat in viam rectam & planam: ut cognito abjectoq; errore, veritatem videamus & amplexemur, vitamq; ad illius præscriptum conformemus: quo hæredes tandem sempiternæ felicitatis fiamus, per Dominum & servatorem nostrum Iesum Christum Amen.

Cap. II.

Status Controversiæ.

ITaq; de iudice Controversiarum fidei acturi, ut res sit expeditior, ea quæ extra ^{Non} controversiam sunt, separabimus: & quid propriè sub disputationem veniat, accurate videbimus. Convenit ergo inter eos, qui diversum in Religione Christiana sensum sequuntur, ^{quæritur.}

An
Deus
iudex.

tur, *Ipsum Deum Opt: Max: supremum & absolutum plane iudicem esse; & porro, quia ipse nunc neminem iudicat, Dominum Iesum ab illo supremum omnium esse constitutum iudicem, extra controversiam est. Unde etiam quamdiu in terris Dominus Iesus fuit, quin ad ipsius iudiciū omnes confugere rectè potuerint, nemo est, qui dubitare auserit. Quin etiam, si hodieque ipse Dominus Iesus sententiam de controversiis pronunciaret decisivam: utramque disceptantium partem acquiescere omnino oportere unanimiter omnes fatentur. Ceterum, postquam in cœlum ille assumptus est: quis nunc, antequam ad universale illud iudicium revertatur, controversiarum fidei in terra iudex esse debeat,*

beat, quæritur. Et *spiritum* quidem *sanctum* hic appellasse nequaquam sufficit. Et si enim spiritus ille veritatis sit: adeoq; ab omnibus iudicium ejus, tanquam verissimum admittatur: quia tamen non nisi per homines, suas ille operationes exercit, uti pariter apud omnes in confesso est: ideo quibus ille intervenientibus hominibus sententiam ferat, ulterius investigandum relinquitur; Præsertim cum fieri possit, ut falsò quisquam de spiritus Sancti afflatu gloriatur. Neq; enim malè adversus *Paræm Becanus* hac de re disputat: *Vnde scis, inquit, scripturam esse divinam? respondet, quia privatus meus spiritus hoc dicit. Sed unde scis, privatum tuum spiritum esse divinum & infallibilem? Quia scriptura hoc dicit. Certe*

An Spiritus Sanctus

Comp. III. cx.

& hic circulus est, mi Paræe. Nam
 Scripturam probas per privatum
 spiritum, & rursus privatum spi-
 ritum per Scripturam: Perinde ac si
 asseras: mater est proba, quia filius
 dicit, & filius est probus, quia ma-
 ter dicit. Et rursus, Unde probas,
 Paræe, Evangelium Iohannis esse
 verbum Dei? ex privato meo spi-
 ritu, inquis. Sed unde probas, hunc
 tuum spiritum esse à Deo? Ex Eu-
 angelio Iohannis: oves meæ vo-
 cem meam audiunt. Sed unde scis
 hoc Evangelium esse verbum Dei?
 Ex privato meo spiritu. Sed unde
 constat, hunc tuum Spiritum esse à
 Deo? Ex Evangelio Iohannis: Sed
 si negem hoc Evangelium esse divi-
 num, unde probabis? Ex privato
 Spiritu, qui hoc testificatur. Sed
 cum ille spiritus suspectus sit, unde
 probas à Deo esse? Iam saepe dixi:
 Quid mihi molestus es? Noli irasci,
 bone vir, non vides te in circulo
 ober-

oberrare? Magis constringam te. Unde scis te habere testificationem internam Spiritus Sancti? Ex Evangelio Iohannis: Oves meae vocem meam audiunt. At unde scis, te esse Ovem Christi? Ex interna testificatione Spiritus Sancti? Sed unde scis, hanc testificationem esse à Spiritu Sancto? Quia sum ovis Christi: iterum oberras in circulo. Nec facile elaberis. Poteris quidem sic argumentari: Oves Christi audiunt vocem sui Pastoris: sed Paræus est ovis Christi: Ergo Paræus audit vocem sui Pastoris. Major vera est: Sed minor unde probatur? Quid si dicam te hædum esse, non ovem: quid ages? An probabis te ovem esse, quia Spiritum privatum habes? At volebas probare, te spiritum privatum habere, quia ovis es: En novum circulum, quem tibi sic inculco. Unde constat tibi, Paræe, quod habeas privatum

Spi-

Obj:
R.

*Spiritum testificantem? Quia sum
ovis Christi. Et unde constat,
quod sis ovis Christi? Quia habeo
privatum Spiritum, qui id testifica-
tur. Apage cum isto circulo. Atq;
hinc etiam apparet, quam vana
sit illa exceptio :. quod electi
spiritu sancto præditi sint. Un-
de enim mihi, sine circulo, pro-
babis, te esse electum, ut certus
de spiritus sancti testificatione
fiam? Præterea an electi illi sem-
per Spiritu Sancto præditi sunt:
itáq; ab illo reguntur, ut nun-
quam ulla in re errent? Vix di-
ces. Quí ergo certus ero, te
modò non errare. Taceo, quod
illa de immutabili ab æterno de
quovis homine nominatim fa-
cta electione sententia non tan-
tum nullum in literis sacris fun-
damentum habeat; sed &, quia
liberum homini non relinquit
ar-*

arbitrium, omnem omnino, vi sua, religionem tollat, Deoq; absurdissima absurda adscribat. Foret enim in pœnis iniquus & injustus: in promissis univerſalibus hypocrita & deceptor: in cura & præceptis imprudens & inscius: ac deniq; in gubernatione peccatorum omnium primus auctor & causa: qua de re hic quidem non est fufius differendi locus. Neq; quicquam valet, quod petendum esse à Deo Spiritus sancti donum inquit. Ut enim id minime nego: ita ex te **R.** quæro, unde ego certus esse possim, te recte orasse, adeoq; impetrasse divinum illum Spiritum? Itaq; hic nequaquam est subsistendum. Neq; verò Prophetas Apostolosq; nominasse satis est. Etsi enim illorum iudicio, si in vivis essent, omnino

stan-

AnProphetæ
& Apostoli.

standum esse, utrinq; pleno ore fatentur, eo ipso, quod Spiritus ille Sanctus per ipsos locutus sit: Quia tamen illi superstites non sunt amplius, quis non videt, inquirendum adhuc esse, quo interveniente medio Spiritus ille Dei hodieque, post Apostolorum scilicet & Prophetarum obitum, sententiam de fidei controversijs ferat, easq; dijudicet? Et continuo quidem hic proferri à quibusdam solent sacræ Apostolorum Prophetarumq; literæ. Sed illas Normæ potius, quam judicis habere rationem res ipsa docet: Iudex autem à Norma diversus est; hic enim secundum illam pronunciat. Scriptura autem nec ipsa intelligit, nec quicquam pronunciat: sed intelligi, & tum quis ejus sensus; tum quid ex ea
 alijs

An S.
 Scri-
 ptura

aliis de rebus statuendum sit, à Iudice dijudicari debet. Atq; id quidam ex iis etiam agnoscunt, qui pro scriptura cæteroqui pugnant: Ideoq; improprie sese scripturam judicem dicere fatentur; quum vox potius & sententia judicis sit: Proprie autem Spiritum S. judicem esse, qui sententiam suam per scripturam pronunciet; quomodo Wittebergenses Theologi, qui colloquio Ratisbonensi interfuerunt, mentem suam explicant. Verum enimvero neq; hoc modo tollitur quæstio. Vel enim intra scripturæ verba Spiritus S: sententiam consistere ajunt, vel explicaciones etiam scripture, & ex ea collectiones pro Spiritus Sancti sententia habent. Si prius: rei non satisfaciunt. Quærebatur enim iudex, qui controversiam

An Spiritus S:
per
Scripturam

decideret. At ejusmodi pronun-
 ciatio verborum scripturæ, litem
 non decedit: Saltem non sem-
 per. Non adducam nunc contro-
 versias de auctoritate veritateq;
 Sacrarum literarum: Illæ certe,
 quibus de verborum scripturæ
 sensu, deque inde deductis
 conclusionibus quæritur, quales
 sunt pleræque omnes, verissi-
 mum esse, quod dicimus, do-
 cent. Quæso enim te, decideret
 ne rem ille, qui exorta de equo,
 meus ne an tuus sit, lite, per-
 petuo ingeminaret; insignis est
 equus? At ita Spiritum S: judi-
 cantem faciunt, quicumq; tan-
 tum per ipsa scripturæ verba
 eum sententiam dicere asserunt.
 Vide exemplum. Quæritur, u-
 trum panis eucharisticus in car-
 nem Christi transmutetur; an ve-
 rò caro Christi in, cū, & sub illo
 sit?

fit? Fac Spiritum S: solis Scripturæ verbis judicare. Quid dicit? Hoc est corpus meum. At neutra pars hanc sententiam, aut quamcunq; aliam ex scriptura attuleris, negat. Utraq; sibi favere dicit. Itaq; dic porro, quis sit sensus istorum verborum? Reptes: Hoc est corpus meum? At fatentur utrinq; verba illa vera esse. Tu dic, quo sensu accipienda? Iterum ais: Hoc est corpus meum. Æque incertam atq; ante erat utramq; partem relinquis. Antecedentia, inquis, consequentia, locaq; parallela sunt conferenda, atq; inde sententia est proferenda. Bene est. Sed hac ratione prius illud deseris, & posterius eligis. Nimirum explicationes scripturarum & ex iisdem factas collectiones pro sententia Spiritus S: habendas esse

esse existimas. At hoc ut per homines fiat necesse est. Itaque vel cujusque hominis explicatio & collectio ex sacris literis, vox Spiritus Sancti est, vel certorum quorundam, quibus id præ reliquis datum sit. Si illud: cur Spiritus S: potius, quam quivis homo scripturam explicans, & ex ea aliquid concludens, iudex dicitur? Dicis, non quivis rectè explicat & colligit. Credo. Ergo non cujusvis vox Spiritus S: vox est. Itaque si hoc placet, certos esse quosdam, qui rectè præ aliis pronuncient: tum utique rursus ut antè quæretur, quinam illi sint tales? Cave ergo, ne te Becanus in gyrum cum Paræo circumducatur. Qua enim ratione persuadebis adversario, tuam verborum scripturæ explicationem à Spiritu S: profectam esse? & quid, si

meam etiam à Spiritu S: mihi inspiratam esse dicere? Dices illius sententiam veram esse, qui rectè omnia contulerit & collegerit. Admitto. Sed quis, num vel tu, vel ego, rectè contulerimus collegerimusque, judicabit? Provocas ad internum Spiritus S: testimonium? Primum Paræi circulum cogita. Deinde quid obstat, quominus idem tibi objiciam? Apparet ergo, alio omnino judice opus esse. Atque hinc sententiarum oritur divortium. Sunt enim qui Ecclesiæ judicium deferunt. Quorum sententiam ex ipso audiamus Becano. Nos, inquit ille, distinguimus inter *Judicem* & *Normam*. *Judicem* vocamus, qui fert sententiam inter partes litigantes. *Normam* secundam quam fertur sententia à *Judice*. Posita hac distinctione tria asseri-

Comp:
I, C: V.

mus. 1. Ecclesiam esse Iudicem
 controversiarum. 2. Normam,
 quam sequitur Ecclesia in sententia
 ferenda, non esse solam scripturam;
 sed scripturam & traditionem si-
 mul. 3. Ecclesiam juxta hanc
 normam dupliciter sententiam pro-
 nunciare posse, Vel per Pontificem,
 qui est caput & pastor Ecclesiæ: Vel
 per concilia à pontifice approbata,
 quæ representant Ecclesiam. Et ne
 quis ambiguitate vocum dece-
 ptus, Ecclesiam quamvis intelli-
 gat, aut Pontificem summum Ie-
 sum Christum: disertè satis sese
 explicat, Quod Ecclesiam in-
 telligat, quæ Romana à nobili-
 ori sui parte dicatur: & Ponti-
 cia, quod Pontifici Romano sub-
 jecta sit. Vnde etiam, de Pon-
 tifice Romano seu Papa cum lo-
 qui, manifestum est. Alii verò
 suum cuique judicium sufficere

statuunt : modò quis sana ratione utatur. Itaque non simpliciter isti vel Ecclesiam, vel Papam aut concilia judicem esse negant. Si enim quemvis sana ratione utentem admittunt judicem: quidni & Papam? eum enim & hominem esse, & sana ratione uti posse, non minus atque alios existimant. Totius verò Ecclesie, aut præcipuorum ejus membrorum, sive extra concilium, sive in concilio congregatorum, seu id à Papa approbatum sit, seu non sit, tantum abest, ut aspernentur aut contemnant judicium; ut facilius & certius multos, quam seorsim singulos, doctos præsertim, quam simpliciores, quid verum falsumve sit, decernere ac dijudicare possent, modò omnes illi sanam rationem & animum ab af-

fectibus, seu partium, opinionumque præconceptarum studio liberum in iudicium adhibeant. Plus enim vident oculi, quam oculus. Et quod unum effugit, multorum sedulitatem & industriam fallere vix poterit. Quæ ergo in re dissensus est? Primum in omnis generis controversiis Pontificii eundem iudicem volunt. Qui ab illis dissident, controversias forenses seu politicas hinc semovent, & theologicas distinguunt in eas, quæ sunt fidei, & illas, quæ facti sunt, aut etiam juris liquidi. Illæ sunt non tantum de dogmatibus; sed & de moribus in genere, seu quæ sunt juris universalis. Istæ, quibus num aliquid factum sit, vel, si factum sit, an ad hanc vel illam juris, seu præceptorum divinarum regulam pertineat, quæritur.

tur. Itaque juris specialis, seu de applicatione juris dici possunt controversiæ. Ideo verò hoc modo distinguunt, quia non eidem utriusque generis quæstiones subjiciunt judicio. Quod enim ad controversias attinet politicas, iis suis relinquatur iudex politicus. Ac ne quidem ipsi Papæ hoc denegamus iudicium iis in regionibus, qui ipsius Principem suum, seu politicum magistratum agnoscunt. An verò Papa Romanus temporalem, uti vocant, jurisdictionem habeat super omnia mundi regna, ut possit prohibita principes de solio suo deicere, eos sceptris privare, sive directe dicas, sive indirecto, seu quando salus animarum, aut Ecclesiæ id postulat: ea etsi hujus loci non sit quæstio, hinc tamen disjudicari

facile poterit. Si enim Papa summam in omnes de rebus spiritualibus judicandi potestatem habet: non potest non inde vi legitimæ consequentiæ necessario concludi temporalis illa in omnes principes jurisdictio. Id quod infra suo loco demonstrabimus. Hoc verò fundamento spiritualis potestatis subruto: non potest non quicquid jurisdictio- nis temporalis extra politicum Papæ territorium ei superstru- ctum est, protinus collabi: quan- doquidem non nisi propter il- lam ista inesse dicitur. Ut me- lius omnino suis rebus consul- turi essent principes, ab invasio- ne Papæ potestatem à Deo sibi concessam vindicantes, Politici- que Canonistarum Iesuitarum- que disputationibus obviã eun- tes; si hoc de spirituali Papæ po-

testate caput attingerent, & an solidi quicquam ei sublit, serio seduloque inquirerent. Eo enim salvo evadere vix poterunt. Sed hæc, ut dixi, infra videbimus. Neque ad controversiam principalem pertinent illæ actiones seu quæstiones, quibus jus alterius adversus alterum agitur: Cujusmodi sunt fratrum, seu ejusdem Ecclesiæ membrorum lites & actiones de rebus ad hanc vitam pertinentibus institutæ. In his talibus quatenus, qualique opus sit sive judice, sive arbitro, suo loco docebimus: Hic de fidei controversiis, non de vitæ actionibus sermonem esse diximus. Similiter & illæ controversiæ hinc removendæ sunt, quibus quæritur: an aliquis in gremium Ecclesiæ admittendus; aut si in Ecclesia fuerit, an ejici-

endus sit? quomodo hujus aut illius fratris mores emendandi aut corrigendi sint. Ista enim omnia Ecclesiæ sive judicio sive arbitrio subjecta esse, infra docebimus. Illæ ergo hujus loci manent controversiæ, quibus, quid verum, quid falsum, quid rectum & Deo gratum, quid credendum, quæ fides seu religio capessenda, cui cætui adhaerendum, quid de quoque religionis capite statuendum sit, quæritur. Deinde dissentiant in diverso judicandi modo: qui ex diversa judicis notione pullulat. Publicum enim illi judicem volunt: Isti privato contenti sunt. Illi ad unum munus istud restringunt: Isti omnibus judicandi libertatem relinquunt. Illi rationem requirunt, qui alius sententiam dicat: Istis sufficit, si quis-

que sibi ipsi, quid verum re-
ctumque sit, dijudicet. Illi
suum iudicium perpetuo ex Spi-
ritus Sancti afflatu pronuncian-
tem faciunt: Isti suam sanæ ra-
tionis dictamen sequi affirmant.
Illi iudicium suum omnino alios ho-
mines obligatos esse volunt: Hi
suo neminem, nisi ipsum iudi-
cantem, subjiciunt: eo quod sibi,
non aliis iudicet. *Necesse est,*
inquit Becanus, *ut sit aliquis pu-
blicus iudex, qui cum auctoritate
discernendi et definiendi inter partes
litigantes potestatem habeat.* Per
publicum autem iudicem *Beca-
nus* eum hic intelligit, certè, si
sententiæ suæ consentanea loqui
velit, intelligere debet, qui re-
rum theologiarum hominumque
circa eas occupatorum, veluti
princeps rerum politicarum,
subditorumque suorum, sit Do-

Comp.
I. C. v.

minus, solo Deo, Christoque minor: ita ut in terris nullum supra se agnoscat Dominum, aut judicem alium: sitque proinde plane ἀνυπεύθυνος, qui nemini reddendæ rationi sit obnoxius: cæterum cujus sententiam omnes etiam, quibus non tantum cognita non sit, sed ne quidem vera esse videatur, sine omni disquisitione ac tergiversatione simpliciter sequi obligati sint, aut si obtemperare nolint, jure propterea puniri possint. Ejusmodi illi iudice omnino opus esse volunt. Isti talem non simpliciter rejiciunt, sed ut sit, necesse esse negant. Cæteroqui fieri posse concedunt, ut qui à quibusdam vel constitutus est, vel agnoscitur iudex publicus, veram etiam sententiam pronunciet; idque in ipso quoque

religionis negotio. Nam de politicis vel iudicibus vel controversiis nulla hic controversia. Nihil enim obstat, quo minus publicus aliquis iudex politicus iudicare de rebus fidei possit: siquidem quivis sana ratione præditus potest, modò is sibi, non aliis iudicet. Controversiis verò politicis suum jam ante reliquimus publicum Iudicem politicum. De fidei ergo controversiis solum agitur: deque iis, quicumque tandem dicitur iudex publicus, recte iudicare posse, si sanæ modò rationis ductum sequatur, haud difficulter admittitur. Verum tamen ut quisque vel illius sententiam in singulis expectet, vel latam sine omni examine amplectatur, necessarium esse negamus. Itaque non tam iudici alicui

alicui publico sententiam ferendi libertatem adimimus, quam alios, ut ipsius sequantur sententiam, cogendi ac puniendi auctoritatem, id est, jus ac potestatem derogamus: nosque aliosque homines ab obligatione illa, qua iudici isti obstricti esse dicuntur, liberatum imus. Quod ut melius percipiatur, vocum quarundam ambiguitas, quæ errorem facile possit parere, evolvenda & explicanda est. Et primum quidem occurrit vox *Auctoritas*. Constat autem auctoritas omnis ex admiratione & metu: Sed ex diversis rebus diversa oritur. Alia est auctoritas ex admiratione potentiae, qua quis pollet: & metu domini, quo me cogendi ac puniendi ius habet. Alia est ex admiratione vel eruditionis & prudentiæ, vel virtutum, cujus pri-

primis pietatis, justitiæ & gravitatis : & ex metu vel erroris aut damni , vel etiam ne talem virum offendamus, aut ipsum non satis ex dignitate æstimare videamur , neve propterea merito reprehendamus. Illa imperium semper adjunctum habet, imo ex eo nascitur: Hęc etiam ab eo sejuncta, imo ei aliquando opposita est. Illa Magistratus est erga subditos : Hęc quorumvis viroꝝ honestoꝝ & gravium erga alios quosvis ; cum primis doctoꝝ erga discipulos, & seniorum erga juniores. Illa ergo , non hęc auctoritas judici publico denegatur. Nam & illam, non hanc tantum ei politici tribuunt. Deinde *Coactionem* intelligunt iidem violentam, seu quæ vi fit adhibita tali , cui is qui cogitur, etiamsi maxime velit,

lit, nullo tamen resistere modo possit, adeo ut suo non linquatur arbitrio. Hanc qui iudici derogant, non censendi sunt loqui de illis coactionum generibus, quæ media sunt inter violenta & sponte facta: actionesque mistas seu non sponte factas pariunt. Cujusmodi est, si quis rationum seu argumentorum robore, si vi conscientiæ, si amore alterius, sique similem ob causam aliam, quam repudiare, si vellet, posset, ad aliquid faciendum cogi dicitur. In his enim talibus sua voluntati libertas relinquitur. Unde & virtuti vitioque in istis locus: quibus in illis, quæ à violenta coactione sunt, omnino nullus est. Non est tamen prætereundum illud coactionis genus, quod actiones quidem parit
spon-

sponte factis potius, quam invitis accensendas (Libertatem enim non omnem eripit, adeoque & virtuti & vitio locum relinquit) ad violentam tamen ante descriptam coactionem quam proxime accedit, imo violentæ coactionis ultimus gradus est. In pœnam enim abit: quæ coactionis est ultimum. Nimirum si quis magnum aliquod malum, verbi gratia, mortem, carcerem, bonorum proscriptionem, infamiam, exiliû, vel infert, vel minatur, cujus evitandi causa religionē suam alius abnegare cogitur. Potuisset ille quidem non abnegare, sed mala potius illa perpeti: Et propterea etiam excusandus non est: Quia tamen media illa violenta sunt, ob id ipsum eorum adhibendorum jus nulli iudici in religionis negotio con-

ceditur. Porro pœnæ vocem propriè hic acceptam volumus, pro *vindicta noxæ*. Quo sensu etiam vulgatas illas definitiones, quod sit *nocumentum ob delictum*, vel *malum passionis ob malum actionis*, admittimus. Nimirum si *nocumentum* illud, & *malum passionis* sub hac formalisatione, & eo tantum fine inferatur, ut malum sit, ut noceat: adeoque si plane ex cupiditate *ἀντιδουπήσεως* seu reponendi doctoris proficiscatur: Sique illa *ob delictum* & *ob malum actionis* non denotent finalem causam, ne delinquat amplius, ne malum agat, emendandus scilicet, sed causam impellentem tantum, quia deliquit & malum egit. Cæterum si pœnæ vox latius extendatur, tum afflictionem in genere significat, & non tantum

pœnam propriè dictam : sed & castigationem ambitu suo , sed notione minus propria, completitur. Eo verò significato duæ istæ definitiones ad vindictæ rationem minime sunt restringendæ; sed ita extendendæ, ut castigationi etiam tribui possint. In ea enim *nocuementum* seu *malum passionis* materia est , seu causa media: Et verba *ob delictum* itemque ob malum actionis finem significant. Castigat enim pater filium , non tam quia deliquit aut malum egit , quam ne delinquat in posterum, & ut malo desistat. Occasio quidem castigationis delictum est præcedens : sed non impellens causa. Ea verò in fine consistit, qui est emendatio filii. Unde etiam patet , castigationem ab animo optimè illi, qui castigatur, cupiente

ente proficisci. Itaque satis ex
 iis, quæ diximus, constat, non
 omnem afflictionem aut nocu-
 mentum quodvis, aut malum
 passionis ad peccatum aliquem
 respectum habens, pœnæ pro-
 priè dictæ rationem habere, sed
 eam demum quæ vindictam con-
 tinet. Hæc enim formam pœ-
 næ propriè dictæ constituit. Qui
 verò affligit, aut nocumentum
 malumve infert, non ut sese vin-
 dicet, aut dolorem reponat, sed
 ut delinquentem emendet &
 corrigat: castigat ille quidem, at
 punire propriè dici nequit. Et-
 si enim castigatio nonnunquam
 pœnæ adjuncta sit, certe quidem
 semper esse debeat: Non parum
 tamen, si naturam cujusque in-
 spicias, differunt. Pœna enim
 malum alterius spectat: ut dole-
 at. Castigatio bonum, ut cor-
 riga-

rigatur. Illa conditionem alterius deteriore, hæc meliorem quærit. Neque enim dici potest, delictum alterius mereri, ut conditio ejus reddatur melior: Pœnam verò meretur. Iraque illud pœna non spectat. Deinde pœna ex animo nocere cupido, quem ira, odiove incensum dicere posses, at castigatio ex animo benevolo & amoris pleno proficiscitur. Non ergo de jure castigandi, aut quovis modo affligendi; sed puniendi in propria, id est, artificiosa vocis significatione nobis hic sermo est. *Obligationem* porro non negant hi tales eam, quæ ex pacto aut conventionem aliqua præcedente est: quemadmodum sæpissime in arbitris cernimus. Illi enim, licet alias publicam nos judicandi potestatem non habent.

habeant, pacto quodam nostro (quo, quum vel nullos, vel alios jure possemus, hos tamen sponte eligimus, aut oblatos admittimus) ea à nobis potestate donantur, ut eorum sententia stare ob hoc ipsum pactum obligati simus: quamvis si non stemus, nullum illi nos cogendi aut puniendi jus habeant; Nisi itidem pactum nostrum voluntarium intervenerit. Multo verò minus de ea hic obligatione sermo est, quæ vel ex rei ipsius natura, vel ex generali mandato Dei pendet: quemadmodum is, qui vel de falsitate sententiæ suæ, vel de manifesto aliquo crimine rationibus minime obscuris convictus est, quemvis meliora docentem sequi obligatus est, idque ob veritatis ipsius & honestatis decorum, & contra falsi-

falsitatis inhonestique turpitudinem. Humanæ enim naturæ excellentiam maxime ista ornat; illa dedecet. Sic vi sacrarum literarum quivis quemvis meliora monentem audire obstringitur: Nec tamen vel iste vel ille alterum puniendi jus aut potestatem habet, Sed alterius judicio permittere inobedientem debet. Ea ergo hic significatur obligatio, quæ coactivæ illi potestati, quam judici illi attribuunt, respondeat: Qua nimirum fit, ut homines alij omnes vel stare ipsius sententia teneantur, vel si nolint, pœnam mereantur. Ex his, quæ dicta sunt, satis appere arbitror, *Arbitrium* distinctum à *Judice* esse. Quod iste nobis etiam invitis sententiam de nobis ferendi jus habeat; ille non nisi à nobis ipsis nostra

Digitized by Google

C spon-

Sponte electus & constitutus: aut saltem ab aliis nominatus, quum rejicere possemus, libere admittus. Deinde quod iste sine pacto etiam nostro puniendi jus habeat; ille non habeat. Sed non minus hinc constare potest, judicem ejusmodi publicum à doctore, qua talis, haud parum differre. Iudicis enim illius sententiam sequi sine ulteriore examine tenemur, Doctoris non tenemur. Liberum namque auditoribus est, doctorum, qua illi tales sunt, verba & sententias examinare: et si non probentur illis, sine cujusquam injuria rejicere possunt: Quemadmodum id quidem in philosophia & artibus manifestum est. Iudex qua talis rationes reddere sententiæ suæ non tenetur: sed pro autoritate sua, quam ex cogendi

gendi potestate habet, pronun-
ciare potest. At Doctor argu-
mentis allatis sententiam, quam
veram esse existimat, confirma-
re; quam falsam, refutare tene-
tur: Ut partis potius; quam ju-
dicis publici rationem Doctor
habeat. Quocirca non hoc
disputatur, annon in dubiis duo
vel litigantes vel disputantes,
tertium aliquem seu totam Ec-
clesiam, seu quædam ejus adire
membra possint, ut utra pars
verum, utra falsum defendat, ex-
plicetur: Id enim omnes conce-
dunt facile. Imo neminem, ne-
dum Ecclesiam totam, aut ma-
gnam ejus partem, ac ne Ponti-
ficiam quidem, ejusve Papam,
aut concilia, etiam illi, qui à
Pontificiis dissident, respuunt:
modo intra arbitrorum aut do-
ctorum sese terminos contine-

ant, id est, ut cuique, si ipsi eorum argumenta minus probentur, dissentiendi libertatem relinquant, neque ulli necessitatem quicquam credendi vel faciendi sua tantum autoritate imponant. Tandem qui suum cuique *sufficere* iudicium dicunt, non hoc volunt, ut cuius omnino absolute sine ullo respectu Dei, ejusve verbi aut cultus, sine ulla reverentia Ecclesie aut Reipublice, sine omni metu barbarum, sine denique veri re-ctique seu honesti ratione licitum sit quidvis pro libitu de fide ac religione statuere: quasi sufficeret ad æternam salutem consequendam, quomodocumque iudices. Absit id ipsum quam longissime. Nam primum ad Normam cujusque adstrictum omnino debet esse iudicium.

Normam vetò illam omnem veritatis & honestatis rationem, cum primis autem divinas complecti literas libro sequente explicabimus. Deinde tantum abest, ut Ecclesiæ abjicere respectum liceat: ut potius qua ratione quisque legitimum veræ Ecclesiæ membrum vel fiat vel maneat, acri judicio inquirendum sit. Denique supra extra controversiam posuimus, non tantum factam testam magistratus politici politicam per nos manere majestatem ac potestatem; sed & Dei ipsius ac D: Iesu nos omnes subjectos esse judicio. Vnde consequitur, nisi recte judicaverimus, pœnam nos nequaquam effugituros: idque ob id ipsum, quod nostrum nobis iudicium sufficiat, id est, quod non tantum Norma nobis satis

clare & perspicue proposita; sed & vires seu facultates sufficientes, concessę sint, ut, si modo velimus & animū intendamus, judicare possimus, utrum, & quo in errore herreamus, quidque verum atque loquendum; & contra quid falsum ac fugiendum dignoscere. Nimirum ut, si recte judicaverimus, & secuti veritatem fuerimus, virtutis consequamur præmium, vitam æternam. Si verò secus judicaverimus aut judicare neglexerimus, ut reddamur inexcusabiles & æternę damnationis rei fiamus. Istis hoc modo expositis, patet quę Pontificiorum, quęque nostra sit sententia. Nimirum iudice illi omnino opus esse publico, eoque *divine duntaxat* volunt, eumque Ecclesiam esse dicunt (suam autem, seu Pontificiam intelligunt)

gunt) & ne quis univēſe perpetuo Eccleſiæ congregatione opus eſſe putet, præcipua ejus membra in concilio congregata ſufficere judicant. Quia tamen quædam Eccleſiæ membra, etiam præcipua, & in conciliis congregata, nihilominus erraſſe conſtat: ideo à Pontificis Romani approbatione totum Eccleſiæ concilioſumque judicium ſuſpendunt. Breviter ergo Papam Romanum publicum ejuſmodi controverſiarum fidei judicem eſſe contendunt. Nos non omnem reſpiciamus judicem: ceterum publico illo, qui religionem imperandi poteſtatem habeat, opus eſſe negamus, ac proinde neque Eccleſiæ, nedum Pontificiæ, aut Papæ munus illud committendum eſſe concedimus. Contra ſuum cuique,

si sana tamen ratione utatur, sufficere iudicium asserimus; nimirum quia non aliis; sed sibi ipsi quisque iudicet: & quid ipse potius, si salvus esse velit, quam quid alii sequi debeant, decernat. Tempus nunc est, ut quibus quæque sententia fundamentis superstructa sit, penitus inspiciamus. Prius ergo nostræ explicabimus, confirmabimus, ac defendemus sententiam: Post & Pontificiam confutabimus. Idque totum sequentium excussione quæstionum absolvemus.

I. An in controversiis fidei suum cuique rationis iudicium sufficiat?

II. An publico ἀντιπρωτοῦ ὄψος sit iudice?

III. Si opus: an sit Ecclesia, aut Concilia?

IV. Si sit: an Pontificia?

V. An Papa Romanus?

Caput III.

De Ratione.

AD primam ergo quæstionem quod attinet: duplex illa quidem videtur, ad unam tamen recurrit: Vt siue separatim alteram, siue junctim utramque probes, res eodem recidat. Si enim ratio sana iudex est: suum cuique, qui sana ratione utitur, iudicium sufficiet: quemadmodum, posito eo, quod supra extra controversiam esse diximus, verum esse Spiritus Sancti iudicium, si omnes homines Spiritu S: essent præditi, suum cuique iudicium omnino sufficeret. Et

rursus, si suum cuique iudicium sufficit: ratio certe iudex est, quum nullum aliud iudicandi instrumentum in hominibus in univcrsum, præter rationem sanam, inveniatur. Quemadmodum enim non nisi oculus, isque sanus, videndi; auris audiendi, manus comprehendendi; pedes ambulandi: ita ratio sana intelligendi & iudicandi unicum hominis instrumentum est. Itaque, quo modo oculum videre, aurem audire, manus apprehendere, pedes ambulare: pariter & rationem iudicare, tropo non inusitato dixeris. Neque ea res apud cordatos æquosque rerum æstimatores vel explicatione vel confirmatione indiget. Cæterum quia non desunt, siue simpliciores ac religiosiores, siue, quod causæ suæ metuant, astu-

riores, quibus insolens & absurdum illud vel omnino videtur, vel in causæ præjudicium proclamatur, si quis ad rationis etiam sanæ tribunal res Theologicas rejicere audeat: Ideo ne vel protinus in ipso limine illi offendantur, vel isti pertinaciter refragentur, antequam longius provehamur, eorum partim succurrendum imbecillitati, partim occurrendum protervitiæ duximus. Itaque & de natura rationis ipsius, deque qualitatibus ad hoc, quod illi tribuimus, judicium omnino requisitis, nonnihil differendum erit. Et post ad assertionis nostræ confirmationem ac defensionem descendam. Rationem ergo dum dicimus, non intelligimus res naturales: quibus res cælestes ac supernaturales opponuntur.

tur. Objectum enim tam illarum, quam istarum, sunt rationis; non ipsa ratio. Eo autem modo vocem rationis accipiunt, qui argumenta quædam non ex scriptura; sed ex ratione desumpta esse dicunt. Ex natura dicere volunt. Nam ratio est, quæ argumenta desumit, tam ex scriptura, si eam cognitam habeat, quam ex natura. Nec rerum naturalium cognitionem intelligimus, quam Philosophiam vocamus, cui rerum divinarum notitia seu Theologia opponi solet. Adjecta enim ea sunt rationis, non ipsa ratio. Nec ratiocinationem intelligimus, seu alterius ex altero collectionem in rebus naturalibus, cui divina revelatio earum rerum opponitur, quas investigare ratiocinando est principis naturalibus nequaquam

quam possemus. Officium enim illud rationis est, non ipsa ratio. Neque sententias intelligimus, aut axiomata philosophica, aut alicujus auctoris v: g: Aristorelis, Platonisve scripta: quibus sententiæ divinæ, sacris literis comprehensæ opponi solent. Effecta enim illa rationis sunt, non ipsa ratio. Quemadmodum sententiæ illæ sacræ effecta sunt rationis seu mentis divinæ, non ipse Dei intellectus. His verò modis vox rationis sumitur, quando supra rationem esse, vel scriptura vel res divinæ dicuntur. Denique nec appetitum intelligimus, concupiscentiasve carnis, ad flagitia & scelera homines invitantes: quibus pii Spiritus Sancti motus ad virtutes opponuntur. Oppositam enim illæ sunt rationis,

non ipsa ratio. Ea tamen significatione vocem usurpant, qui scripturam aut res sacras contra rationem esse contendunt. Ipsam ergo rationem dum dicimus, naturalem illam hominis facultatem intelligimus, qua is homo vere est: Id est, quæ essentiam ipsius constituit, & qua à reliquis non inanimis tantum, sed & animantibus omnibus differt. Iam enim etiam iis, qui nondum are lavantur, homo definitur animal rationale. Et qua quidem animal est, ab inanimis sensuque destitutis in eo differt, quod sumptu motu agat: & proinde actionum suarum moderatore & iudice indigeat: Verum id illi hactenus cum brutis commune est. Qua vero rationalis est, etiam ab ipsis brutis differt: & iudicem habet priore superiori-

rem sibi proprium. Illius inferioris iudicio ea subiecta sunt, quæ ad carnem & naturalem hanc vitam spectant; quæ & ipsa cum bestiis nobis communis est. Ad hujus autem superioris iudicis tribunal ea pertinent, quæ præstantiam & excellentiam hominis præ reliquis animantibus attingunt. Ille iudex inferior, Phantasia, dicitur. Hic superior, intellectus seu Ratio. Quod ad Phantasiam attinet; notum est, animal quodque perfectum sensibus præditum esse duplicibus: Externis & Internis. Externi; ceu sunt visus, auditus, gustatus, olfactus & tactus, hujus veluti Reip: quidam quasi *καταίσκοποι* seu speculatores, aut *εὐλαύσοι* seu auricularii per instrumenta corporis in totum hoc universum emittuntur: ut varia-

Arist.
v. pol.
II.

rum sibi oblatarum rerū species ad interioris animæ dicasteriū deferant. Delatis autem hoc modo speciebus, statim ex internis sensibus præsto est sensus communis: qui velut Ostiarius has ad iudicem intromittit, illas in aliud tempus quasi rejicit, quod non nisi uni tantū rei intentus esse Iudex uno tempore possit. Iudex autem ille, uti dicebamus, Phantasia est, quæ prout res ad iudiciū intromissas vel bonas, vel malas apprehendit: ita vel persequendas, vel fugiendas esse iudicat. Et si quidem nondū sit exequenda sententię tempus aut occasio, Secretario veluti suo, memorię, mandat. Quod si verò occasio adsit: extemplo appetitus excitatur, qui ex sententia iudicis vel bene, vel male erga rem iudicatā affectus est, illam vel amore, vel odio.

odio prosequens: quin & corporis imperans membris, ut vel ad rem consequendam, si voluptatē parere posse judicatum sit, vel si dolorem, ad eundem averſandū properent. Et hoc quidem inferius judicium est. Eo autem superius aliud in homine reperitur intellectus seu Rationis. Quum enim illud in brutis etiam reperitur, & proinde ad inferioris illius naturæ conservationem per se pertineat, homo vero non uno modo illis sit præstantior: itaque, ut res omnes, licet à Phantasia jam dijudicatæ, ad superius tamen hoc rationis tribunal referantur, omnino necesse est: siquidem excellentiæ illi hominis, ut par est, consuli debeat. Ratio enim seu intellectus, quæ honestati seu decoro excellentiæ hominis convenienti-

ti, in quo ipsa honestas vertitur, conformia deprehendit, approbat: quæ eidem adversa, repudiat. Non postrema autem, si Tullio credimus, honestatis pars est veri perspicientia ejusdemque à falsitate discretio, neque minima muneris Rationis nostræ portio. *Ex quatuor, inquit ille, locis, in quos honesti naturam vimque dividimus, primus ille, qui in veri cognitione consistit, maxime naturam attingit humanam. Omnes enim trahimur & ducimur ad cognitionis & scientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrum putamus: labi autem, errare, nescire, & decipi, & malum & turpe ducimus. Vtinam verò Lectori molestum non sit, regredi mecum in memoriam eorum, quæ olim sub Magistro eo eodem, quem modo laudavimus, Tullio nostro,*

didi.

didicimus? Is enim paulo ante commemorata verba, de hac ipsa Rationis nostræ functione & præstantia, suo more, id est, elegantissime hunc in modum dissevit. *Principio generi animantium omni* (adeoque etiam homini secundum ea, quæ ipsi cum animantibus reliquis communia sunt) *est à natura tributum, ut se, vitam, corpusque tueatur, declinetque ea, quæ nocitura videantur, omniaque quæ sint ad vivendum necessaria, inquiret & paret: ut pastum, ut latibula, ut alia ejusdem generis. Commune item animantium omnium est conjunctionis appetitus procreandi causa, & cura quædam eorum, quæ procreata sunt. Sed inter homines & belluas hoc maxime interest, quod hæc tantum, quantum sensu movetur, ad id solum, quod adest, quodque præsens est,*

est, sese accommodat; paulatim ad
 modum sentiens præteritum aut fu-
 turum (& hucusque etiam sese
 Phantasiæ in homine vis, sua na-
 tura porrigit) Homo autem, qui
 rationis est particeps, per quam con-
 sequentia cernit, principia & causas
 rerum videt, earumque progressus,
 & quasi antecessiones non ignorat,
 similitudines comparat, rebusque
 presentibus adjungit & annectit
 futuras: facile totius vitæ cursum
 videt, ad eamque degendam præ-
 parat res necessarias. Eademque
 natura, vi rationis, hominem con-
 ciliat homini, & ad orationis, &
 ad vitæ societatem: Ingeneratque
 imprimis præcipuam quendam amo-
 rem in eos, qui procreati sunt: Im-
 pellitque ut hominum casus & cele-
 brari inter se, & a se obiri velit: ob
 easque causas studeat parare ea, que
 suppedient & ad cultum & ad vi-
 tium: Nec sibi soli, sed conjugi, li-
 beris,

beris, ceterisque quos caros habeat, tuerique debeat. Quae cura exuscitas etiam animas, & majores ad rem gerendam facit. Inprimisque hominis est propria veri inquisitio atque investigatio. Itaque cum famus necessariis negotiis curisque vacui: tum a venimus aliquid videre, audire, aut discere. Cognitionemque rerum aut occultarum aut admirabilium ad bene beateque vivendum necessariam ducimus. Ex quo intelligitur, quod verum, simplex, sincerumque sit, id esse naturae hominis aptissimum. Huic veri videndi cupiditati adjuncta est appetitio quaedam principatus. Ut nemini parere animus bene informatus à natura velit, nisi praecipienti & docenti, aut utilitatis causa juste & legitime imperanti: ex quo animi magnitudo existit, humanarumque rerum contentio. Neque verò illa parva vis naturae est, ratio-

tionisque, quod unum hoc animal sentit, quid sit ordo, quid sit quod deceat, in factis dictisque qui sit modus. Itaque eorum ipsorum, quæ aspectu sentiuntur, nullam aliud animal pulchritudinem, venustatem, convenientiam partium sentit. Quam similitudinem natura ratioque ab oculis ad animum transferens, multo etiam magis pulchritudinem, constantiam, ordinem in consiliis factisque conservandum putat: cavetque ne quid indecore effaminatque faciat: Tum in omnibus & opinionibus & factis ne quid libidinosè aut faciat aut cogitet, quibus ex rebus conflatur & efficitur id, quod quaerimus honestum. Quæ ad intellectus iudicium pertineant, ex iis, quæ dicta sunt, cognovimus. Quemadmodum verò intellectus Phantasiæ, quæ carni grata sunt suadentis, à cuius partibus sensus reliqui omnes cum appetitu

titu & affectibus stare plerumque solent: ex adverso intellectus sententia, ea quæ honesta sunt, urget, ut ut à sensibus remotiora & longo demum post tempore ventura; etiamsi tandem per media carni appetituique ingrata eo deveniendum sit. Et quamdiu quidem illi litigant, tamdiu voluntas dubitat & consultat, executionemque suspendit. Quamprimum verò victa pars altera, sive jure, sive injuria fuerit: voluntas eligit, decernit, & executioni mandat. Qua fini prædita illa est, tum arbitrii libertate, qua in hanc vel illam sese flectere partem sua sponte, sine coactione possit: tum etiam in reliquas animæ facultates, ipsaque corporis membra imperio seu dominio. Et illa duo Arbitrium &

Do:

Dominium voluntatis proxima humanarum actionum sunt principia: unde eorum merita, & porro vel innocentia vel culpa, laudes vel vituperia, poenae vel praemia aestimantur. Quin etiam si res sint tales, quae non actioni, sed cognitioni subjacent: voluntas nihilominus pro libertate sua, ut res vel vera, vel falsa ab intellectu judicata fuerit, eam vel approbat creditque; vel adversatur & rejicit. Et pro Dominio suo tum sensibus aliis instrumentis; tum ipsi etiam intellectui, ut altius inquirat, & quid veri falsive rei propositae insit, studiosius investiget, praecipit: quo tutius vel credere vel rejicere possit. Et haec quidem rationis humanae natura est. Quia verò corrumpi illa non raro solet: ideo sanam jam ante

rationem requisivimus. Hæc enim est illa qualitas, quæ rationi omnino inesse debet, si ad hoc judicium illa sit admittenda. Sanitas autem illa, vel ex natura est, vel ex cultura. Ex natura, quando non tantum nullis membris aut facultatibus ad ratiocinandum necessariis destitutus, homo nascitur; sed & judicii singulari acrimonia, animique probitate præditus est. Et ejusmodi quidem sanitas optanda maxime: sine ea enim judicare nemo recte poterit. Sed deinde qualiscunque sit, cura, cultuque vario tum conservanda, tum perficienda fuerit. Ad conservationem pertinet cura tum corporis, tum animi. Corporis, ne vel morbo, vel gravi aliquo casu alio lædantur sive ratio ipsa, sive aliqua ex facultate.

tatibus aut membris ipsi inservientibus. Animi verò, ne vel vitiorum consuetudine vel prava opinione imbuatur, eisque pertinaciter inhæreat. Impediunt enim illa, quo minus quis verum cernere & recte judicare queat. Ad perficiendam autem rationis sanitatem institutio spectat & exercitatio. Institutio & honestam liberalemque educationem requirit, & in disciplinis tum Philosophicis, tum Sacris informationem. Ad Philosophiam referimus primo linguarum, modorum loquendi seu troporum ac figurarum, & denique legitime ratiocinandi seu differendi artis cognitionem. Quamvis ea sua natura adeo generalia sint, ut tam divinis, quam humanis rebus cognoscendis & explicandis inserviant.

viant. Deinde rerum naturalium & moralium, gestorumque cum priscorum, tum recentium, id est, historiæ notitiam. Etsi enim religionem Christianam nec ipsa Philosophia tradat, nec ratio nostra eam ex solis Philosophicis Principiis perfecte colligere unquam possit, sed revelatione divina innotescere illa omnino debeat : est tamen ista revelatio, quæ sacris, uti infra docebimus, continetur literis, ita comparata, ut præviâ rerum Philosophicarum notitiâ, saltem mediocri, valde indigeat, non secus ac Philosophia ipsa alphabeto indiget. Itaque si quis rerum naturalium cognitione, adeoque disciplinis philosophicis imbutus fuerit; eo melius Christi doctrinam cognoscere ac dijudicare poterit. Non

ideo hæc dicuntur , quod qui Philosophiam accurate doctus non sit , eum plane nihil iudicare de religione Christiana posse censeamus : Sed quod, quo majori quis literatura rationem excoluerit , eo exactius illius esse iudicium existimemus. Itaque non erit necesse, si quis quantum ad salutem sibi necessarium solum diiudicare velit, eum Philosophum (uti quidem excellentiori significato vox ea sumitur) prius fieri: sed sufficiet, si quidē plura addiscere nequiverit, ea tenere, quæ hominum nemo , nisi plane vecors sit & stupidus, ignorare possit. Sed ea de re infra explicandum est fusius. Sacratum verò rerum cognitionem omnino necessariam esse , nemo sanus inficiabitur. De re enim ignota, vel Apellis judi-

Judicio, recte judicare nemo potest. Contra, quo quodque intellectui perspectius fuerit, eo sanio rem sententiam feret. Vnde de bello imperatore, de navigatione gubernatore, de morbis medico, de vestibus sartore, de calceis sutore nemo judicabit melius. Isti enim earum rerum optime gnari sunt. Quocirca, quemadmodum, si de naturalibus judicare ratio debeat, principia & causas physicas ut cognitae habeat necesse est: ita, si de divinis judicandum sit, qualia sunt, quæ Christianam religionem constituunt, principia divina omnino perspecta oportet habeat. Atque hæc ad informationem pertinent. Huic autem adjungi debet exercitatio, qua ea, quæ docti sumus, ad usum accommodamus, variis

de rebus cum privatim, tum publice sæpius differendo : sive cum adversariis ipsis, sive cum aliis, qui adversariorum sententias defendunt, disputando: Quin etiam, quæcunque tum pro adversarii sententia, contra nos, tum pro nostra sententia, contra adversarios adferri possent, inquirendo & examinando. Hac enim ratione naturalis illa vis rationis non conservatur raptum & excitatur, sed & ad exactum & sincerum de rebus oblatis iudicium prompta atque expedita redditur. Quod si verò ad illam sanitatem etiam hoc accedat, ut intellectus ab omni præiudicio & conceptis opinionibus liber, ad veritatem penitus cognoscendam, eique ex animo adhærendum, quicquid tandem adversi ea de causa susti-

sustinendum sit, à voluntate
proba excitetur & inflammetur:
sine dubio verius & sincerius
omnino iudicium fuerit. Omni
denique exceptione maiore fide
dignum erit rationis iudicium,
si à Spiritu Dei Sancto illustra-
ta ea & informata fuerit, sique
ejus ductum in iudicando ipsa
sequatur. Neque enim Deus
rationem nostram per Spiritum
suum eliminat, sed ejus opera-
tionem perficit: quemadmodum
auribus nostris ad audiendum,
oculis nostris ad videndum,
phantasia nostra ad legendum
etiam ipsum Dei verbum: ita ad
idem verbum divinum auditum
aut lectum intelligendum, & de
eo iudicandum non nisi ratio-
nem nostram Spiritus ille Dei
adhibet. Hic ergo veritatis
Spiritus ardentibus à Deo fla-

gitandus est precibus. Sed istud duplici tamen cum cautione accipiendum est. Primo, ne quisquam existimet, neminem quicumquam dijudicare posse, nisi Spiritum S. habeat. Statuendum enim est, etiam sine peculiari illa Spiritus S: illustratione posse quemque tantum judicare, quantum illi ad salutem sufficit. Accedente autem Spiritus S: ope plura, ut intelligere, ita & dijudicare poterit: eritque de prioribus certior. Deinde, utrum aliquid à Spiritu Sancto, nec ne profectum sit, non nisi rationis sanæ iudicio constare debet. Eo modo & Parmæanus circulus evitabitur: & Enthusiasticis istis, qui perpetuas Spiritus Sancti suggestiones crepant, occurri facile poterit. His ita expositis, quo modo ratio sana iudex

con-

constituatur, paucis repetendum est. Itaque operam esse dandam volumus; ut quisque diligenter ipse inquirat, quo Christi doctrinam cognoscat, animumque ab affectibus liberet: à Deo vero Spiritus Sancti auxilium & illuminationem petat. Quod si verum ipse minimè cernit; peritiorum aliquem adeat, qui non, quod falsum, verum faciat; nec quod vel non intelligis, vel de quo, an verum sit, dubitas, ut nihilominus credas, præcipiat; sed qui vera explicet, & dubia ejusmodi argumentis probet, quæ rationi tuæ tanquam judici sunt conformia: ut tandem & ipse verum videas, & rationis tuæ judicio approbes, aut si approbare non possis, dissentienti tibi libertatem relinquat; quemadmodum id in Mathematicis, in

Physicis, aliisque scientiis omnibus putet. Credimus quæ intelligimus, quæque ratio nostra vera esse judicat. Quod non intelligimus, quæque dubia sunt, eorum explicationes & confirmationes ipsi quærimus, vel à scientiæ cuiusque peritis petimus: ab iisdem verò non nisi, quæ rationis nostræ iudicio probantur, recipimus, nec recipere quisquam cogitur, & nec potest quidem cogi. Itaque in vero falsoque recipiendo, ac rejiciendo, præter cuiusque rationem, Doctorem quidem, qui partis quodammodo rationem habeat, & confirmationes refutationesque suas rationi nostræ, tanquam iudici comprobet, admittimus: Iudicium autem rationi unius cuiusque bene constitutæ vindicamus.

Caput I V.

De Rationis Iudicio.

Sed nunc tempus est, ut videamus, quibus nostra assertio fundamentis superstructa sit. Et possemus quidem firmissimum inde argumentum petere, quod iudice aliquo publico opus non sit (ex eo enim, posito, quod nemo negare potest, iudicem tamen aliquem omnino requiri, suum cuique sufficere rationis sanæ iudicium, protinus sequitur) sed quia hæc res infra suo loco peculiari-ter disputabitur, nunc alia videamus. Non est autem illud ullo modo prætereundum, quod huius ipsius controversiæ de controversiarum fidei iudice & Nor-

ma, nullus inveniri alius iudex possit, quam cujusque sana ratio: quemadmodum quidem initio hujus libri docuimus. Hæc autem controversia, si non gravissima & difficillima est; saltem facillimis & levissimis nequam erit accensenda. Quæ si huic dirimendæ suam rationis sanæ judicium cuique sufficit, quid obstat, quo minus de cæteris idem dicendum sit? sed ne sine ordine vagari videamur, reliqua, quæ non pauca sunt, hujus rei argumenta ad unius syllogismi carceres revocabimus. Negari igitur nulla ratione potest, eum esse controversiarum fidei iudicem, cujus solius perspicacitate & iudicio, ut auctorum quorumvis aliorum, ita etiam Scripturæ Ecclesiæque, ipsius denique Spiritus divini mens

Propo-
sitis.

percipitur: autoritas cognoscitur: veritas falsitasque cernitur: dubitatio, si qua tollitur, tollitur: controversiæ cum animi tranquillitate, si quæ sopiuntur, sopiuntur: omnesque in universum de re quavis dissertationes legitimæ instituuntur: cui, quisquis disputat, suas conformare probationes conatur: cujusque iudicium sine contradictione nemo argumentis oppugnare potest. Certe, si huic tali iudicandi provincia non sit omninò deferenda: saltem sufficere ejus iudicium cuivis salutis suæ amanti poterit. Iam si rationem sanam inspexeris: illa ipsa erit, cui hæc omnia competunt. Solius enim rationis sanæ acumine, & iudicandi facultate, quid quisque velit, & quæ cum aliorum authorum, tum etiam sacræ Scripturæ

Assumptio.

pturæ, Ecclesiæque, ipsiusque
 divini Spiritus mens sit, percipi-
 tur. Nimirum id homini præ-
 brutis datur. At sola ratione,
 & iis, quæ non nisi rationem con-
 sequuntur, à brutis homo dif-
 fert. Itaque sola ea intelligen-
 di facultatem habet. Nec va-
 let, si quis in naturalibus se suf-
 ficientem rationem agnoscere
 dicat; non item in divinis. Ne-
 que enim res divinæ rationi op-
 ponendæ sunt; sed rebus natu-
 ralibus: iisque non nisi ut majus
 minori. Nec ratio solis rebus
 naturalibus mancipanda est: qua-
 si alio instrumento ad divina
 percipienda & judicanda opus
 sit. Iisdem certe oculis, auri-
 busque tam divina, quam huma-
 na percipimus. Neque enim
 aures oculique ad sola naturalia
 determinata sunt, ut ad divina,

feu

seu sacras literas legendas & audiendas, non oculis auribusve nostris, sed aliis opus sit visus auditusque instrumentis. Pari modo & eodem intellectu, tam divina, quam humana percipimus, & dijudicamus: quum aliud huic rei aptum instrumentum nullum habeamus. Nec est, quod quis vel scripturam, vel fidem, vel Ecclesiam, vel Spiritum S. objiciat: quod eorum, non rationis beneficio, quæ Dei mens sit, percipiatur. Ea enim rationem requirunt omnia. Scriptura certè non intelligit ipsa, neque judicat: Verum à ratione intelligi, & quis ejus sit sensus dijudicari debet. Fides autem ad simplicium apprehensionem seu mentis alicujus cognitionem non pertinet: quum possit etiam ab eo mens loquentis percipi, qui,

qui, quæ dicuntur, falsissima esse putat. Perceptionem verò fides demum sequitur. Assensus enim est; ergo notitiam supponit. Non igitur ipsa cognitionis instrumentum est. Ecclesia porro, quæ percipit, non nisi rationis sanæ vi, qua membra ejus pollent, percipit: et si quæ dicit, non nisi rationis sanæ perspicacitate à te percipi possunt. Denique quod ad Sp. S. attinet, primo concedendum non est, nihil sine ipsius ope intelligi posse: Deinde ejus illustratio sententiæ nostræ nil derogat. Prius illud non eo spectat, ut sanctâ scripturâ, quæ ope divini Sp. probata est, tollamus (Hanc enim, tanquam objectum, cujus mens percipienda sit, ponimus) sed ut illorû occurramus errori, qui in singulis hominibus, qui sacras literas vel auditas vel lectas

intelligere velint, peculiaré Sp. S. illustrationé requirunt, quod sine ea nihil à quoquam percipi possit, quod ad saluté conducatur. Hoc enim si verum est: cur à se in religionis negotio dissidentibus de religione loquuntur? cur scripturas legendas proponunt? Aut frustra id faciunt, quando nihil illi intelligunt: aut eos etiam Spiritu S. præditos esse, contra animi sui sententiam, dicent: aut denique fatendum id, quod verum est, Posse etiam sine peculiari illa mentis illustratione scripturas intelligi; alioqui vel ante Evangelium auditum Spiritus S. datur, ut auditum cognoscere homines possint: vel, postquam audiverunt, demum. Illud haud dicent: Verbum enim Dei medium esse volunt, per quod Spiritus S. datur. Ergo
vel

vel omnibus datur, qui verbum audiunt, vel quibusdam certis. Non dicent omnibus: quandoquidem multi verbum Dei improbant & rejiciunt, eoque Spiritu S. non sunt præditi. Itaque si certis quibusdam Spiritus S. datur, illi vel aliquid in se habent, aut faciunt præ reliquis, quibus non datur: vel nihil habent, adeoque ex Dei benedictione id totum pendet. Hoc si dicant: in Deum ipsum culpam conjicient ejus rei, quod multi verbum ejus non cognoscant, nec approbent; Id quod sine dubio absurdum est. Ad illud ergo confugiant, necesse est. Atqui quid id aliud est, quam quod verbum Dei ita audiant, ut & cognoscant, & probè dijudicent. Quod si igitur, ut illi volunt, sine Spiritu S. nemo cognos-

noscere Dei verbum potest; sequitur vel Spiritum S. dari, antequam detur, vel verbum Dei, antequam cognoscatur, cognosci; Id quod seipsum manifesto evertit. Sed tamen dum ista dicimus, Spiritus Sancti illustrationem non penitus excludimus. Nam primo, licet non omnia; multa tamen esse in sacris literis fatemur, ad quæ peritius & perfectè intelligenda Spiritus S. illustratione opus esse credimus. Illa autem talia esse dicimus, sine quorum intellectu peritiorè quisque credere, ac porro etiam servari queat. Vnde non nisi jam credentibus Spiritum S. dari legimus, non certe ut primum aliquid intelligant, quo credere possint (id enim seipsum evertit) sed ut plura intelligant, quæ tum ad fidei ipsorum

tum.

rum confirmationem, tum ad aliorum informationem faciant. Deinde ea ipsa, quæ Spiritus S. demum illustratione intelligi possunt, rationem tamen postulant. Atque hoc est alterum illud, quod supra de Spiritu S. diximus: Nimirum ejus illustrationem sententiæ nostræ nihil derogare. Spiritus enim S., uti ante etiam monuimus, rationem nostram non tollit, sed extollit. Non facit è rationalibus irracionales, sed vel rationem ipsam acuendo, vel res percipiendas clarius suggerendo perspicaciores nos reddit. Videlicet, ut & quid sit, quod suggeritur: & an revera à bono, non à malo suggeratur Spiritu, intelligi possit. Hinc probare jubemur Spiritus, an ex Deo sint: Id quod non nisi vi sanæ rationis fieri

fieri poterit. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturae propriae interpretationis non sit. Non enim voluntate humana (gr. hominis) allata est aliquando Prophetia, sed à Spiritu S. inspirati (gr. acti) locuti sunt Sancti Dei homines. Inde enim neque sine Spiritus Sancti peculiari illustratione nihil posse ex sacris literis intelligi; neque Spiritus Sancti illustrationem rationis sanæ iudicium excludere, colligi potest. Nam sermo non est de omni scriptura; sed tantum de Prophetia Veteris fœderis, & quidem quatenus in ea longa demum post tempore sub Novo potissimum fœdere futura prædicebantur. Deinde non de omnibus hominibus sed tantum de Prophetis V. F. Apostolus loquitur, ostenditque quod

2. Pct. 1
v. 20, 21

1. Pet.
2:20, 21

quod & ante dixerat, eos proprias suas Prophetias non intellexisse, aut interpretari potuisse. Itaque propria illa interpretatio non opponitur Spiritus S. illustrationi; sed aliorum hominum, præsertim eorum, quibus Euangelium sub N. F. revelatum est, intelligentiæ. Neque denique omnis intellectus aut interpretatio negatur; sed perfecta & absoluta sensus interioris seu mystici, qui N. F. est proprius. Inde verò ad scripturam omnem, omnesque homines, omnem denique intellectationem, non recte constituitur argumentatio. Neque ei ultimi versus verba serviunt. Volunt illi quidem Apostolum assertioni suæ, quod Prophetiæ propriæ interpretationis non sint, hanc subjungere rationem, quia

quia à Spiritu S. profectæ sint. Hinc, quia omnis scriptura à Spiritu S. profecta est, concludunt, neminem ullam scripturam rationis suæ facultate intelligere aut interpretari posse. Sed primum nulla nos cogit necessitas, ut verba ultimi versus vel rationem continere præcedentium; vel hanc, quam illi volunt, continere admittamus. Nulla enim erit assertionis prioris ratio, si dicatur verba ista esse responsum ad objectionem tacitam. Si enim quisquam objecisset Apostolo: esse Prophetias propriæ interpretationis, quia voluntate hominum allatæ sint, responsum esset per infirmitatem assumptionis: non enim esse voluntate hominis aliquando allatas Prophetias, sed à Spiritu S. profectas. Respon-

sio-

siones autem non ad probandā Thesin; sed ad obceptorum infirmitatem ostendendam directas esse, notum est. Quod si tamen Thesin suam Apostolum omnino probare velis: non propterea hæc erit ratio, quod à S. Sancto profectæ sint Prophetiæ, sed quod Prophetæ illi à Spiritu Sancto ita agitati & rapti (*Φερόμενοι*) fuerint, ut prædictionum suarum tempus, locum & modum in sua potestate non habuerint, neque quando, ubi, quoad, & quantum ipsis luberet, scire aut vaticinari potuerint, sed prout à Spiritu divino citra voluntatem suam, etiam ne cogitantes quidem, imo & repugnantes aliquando impulsæ sunt. Id autem de Apostolis Prophetisque N. F. deque aliis reliquarum scripturarum authoribus, imo &

de ipsis V. Fœderis Prophetis, quatenus aliquid extra ejusmodi Prophetias locuti sunt, non protinus affirmandum est. Nam in illis auctorum voluntati sese Spiritus Sanctus accommodavit. Subjecti enim erant Spiritus Prophetarum Prophetis. Hinc quoties & quicquid vellet, ejus ope investigare poterant. His positis manifesto patet, non ad omnes scripturas, nec ad quemvis quorumvis hominum intellectum verba Apostoli accommodari posse. Deinde non omnem sic Spiritus Sancti illustrationem, seu inspirationem intelligi, sed peculiarem illam, quæ quodammodo violenta fuit. Nec hanc ipsam omnem excludere rationis perspicacitiam; sed quorundam tantum hominum, respectu certi

E rem-

temporis, idque non ex eo, quod Spiritus Sancti illustratio cum sana ratione consistere aliquando nequeat, sed quod Spiritus Sanctus aliquando non satis clarè, quemadmodum quidem homines illius temporis voluissent, ea revelaverit, quæ postea clarius patefacta sunt. Vnde fit, ut sub N. Fœdere possint, quæ sub V. intelligi haud poterant. Sed deinde ponamus, ita Apostolum ratiocinatum esse, quemadmodum illi volunt. Non sequetur tamen inde, nihil ex scripturis sine Spiritus Sancti ope intelligi posse; sed tantum non perfectè & absolutè posse intelligi, id quod nobis adversum non est. Denique in illis, ubi opus Spiritus Sancti ope, non sequitur, rationem penitus excludi, ut illa intelligendi in-

instrumentum non sit; sed tantum eam solam, in vitibus naturalibus consideratam, non sufficere, adeoque necesse esse, ut à Spiritu Sancto perficiatur & illustretur ratio; Quod ipsi jam ante etiam in quibusdam concessimus. Ut ergo argumentum hoc concludamus, certum esto, tam divina, quam humana à ratione percipi & dijudicari, verum diversimodè, non tam respectu rationis, tanquam instrumenti; quam respectu principiorum seu Normæ: Nimirum naturalia è principiis naturalibus, divina è divinis, quæ revelationis nomine veniunt. Ad utraque ratio per se æque indeterminata est, licet non æque apta. Non negamus enim naturalia illi familiariora & perspectiora esse divinis. Ea enim

ex ipsa rerum natura ratio ipsa observavit, collegit & constituit. Divina verò à Dei intellectu jam constituta accipit. Præterea divina talia sunt, ut sine naturalibus intelligi nequeant. Naturalia tandem crassiora sunt, & circa ea ab ineunte statim ætate, ac sine intermissione versatur ratio: Divina verò subtiliora sunt, & vel tardè, vel rarò, vel segniter intellectui offeruntur, ut mirum non sit, non æquè promptam cujusvis rationem esse ad divina, atque ad humana, seu naturalia percipienda fuit. Sed ad auctoritatem sive scripti, sive dicti, sive auctoris cujusque cognoscendam progrediamur. Ea autem non nisi à solius rationis iudicio pendet: non quidem, quod fide dignus sit aliquis (ea enim de re non agimus) sed ut

tan-

tanquam fide dignus agnosca-
tur, fidesque illi habeatur. Hoc
modo scriptura sacra divinę qui-
dem est auctoritatis, sed nobis
ea de re non nisi iudicio ratio-
nis nostrę constare potest. Qua-
propter rationi illa non debet
opponi : sed nec fides debet;
illa enim rationis demum sequi-
tur iudicium, & ea credit, qui-
bus credendum esse ratio iudi-
cavit. Vix enim audiendi illi
sunt, qui fidem cum ratione,
aut scientia consistere posse ne-
gant: digni scilicet, qui credunt,
vera esse, quę falsa esse sciunt;
quęque verissima esse norunt,
non credant tamen. Quę certior
est scientia, quam quę sensuum
etiam testimonio nititur? Et cre-
dis tamen haud dubiè, Lector,
te vivere, vigilare, videre, le-
gere: imò propterea credis, quia

id verum esse agnosceis. Ita Dominus Iesus Thomæ fidem prædicat; quæ tamen manuum oculorumque experientiam demum sequebatur: Tantum abest, quod quisquam, quæ cognovit, credere nequeat. Eandem verò ob causam credere etiam nemo potest vera esse; quæ rationis iudicio cognoscit esse falsa. Eo enim ipso, quod sciret, non crederet; nempe quæ falsa esse sciret, falsa esse non crederet; Et hujus contrarium, quod verum esse sciret; verum tamen esse non crederet. Præterea etiam, quæ quis nescit, nemo credit: tantum credimus, quantum cognoscimus. Mariam virginem ex obumbratione Spiritus Sancti concepisse & peperisse Dominum Iesum, ex sacris literis rationis nostræ iudicio cognovimus

mus, ideoque etiam credimus. Modus nobis nullus cognitus est: Ideoque etiam modum nullum credimus. Non dico, nos credere nullo modo factum esse (Factum enim scriptura asserit: Ergo aliquo modo factum esse ratio dicitur) sed quia determinatè, quis ille modus sit, nec natura, nec scriptura docuit, ideoque nec ratio certum illum modum novit. Et propterea etiam determinatè de modo nihil firmiter credere possumus. Si ratio invenire aliquem modum potest, quod id fieri potuerit, etiam hoc credimus tantum, potuisse eo modo fieri. Ergo antequam credatur, cognoscendum prius, & dijudicandum, quid sit, quod credendum: Deinde verum nè an falsum, adeoque utrum aliquid

De
Mor.
Ger.

credendum, nec ne sit. Multa sanè credimus vera esse, quorum modum, quo pacto is sese omni ex parte habeat, ratio nostra perfectè non intelligit. Et apud Tacitum *sanctius & reverentius visum, decretis Deorum credere, quam scire.* At quæ tamen illa sint, & vera esse, saltem non impossibilia, adeoque credibilia ratio intelligat necesse est: nisi quis hypocritas aut superstitione quadam occæcatos introducat, qui credere sese profitentur, quæ neque an sint, neq; an esse possint, intelligunt. Quamquam credendi verbum, ubi scientiæ opponitur, opinionem scientiæ infirmiore potius denotat, quam aliquid quod scientiæ sit certius: quemadmodum & illud ex Tacito exemplum docet, & apud Comicum est: *At pol ego band*

band credo, sed certo scio. Sed ne quis illa nos confinxisse dicat: age ipsum inspiciamus sacrum codicem, & apparebit, à Deo ipso, à Christo, ab Apostolis ejus rationem hominis ad fidem omnino requiri. Nam ex *audi-* Rom. 10
tu fides esse dicitur: auditus, au-
tem non brutis intelligitur, ali-
oqui nihil obstaret, quo minus
vel canis vel asinus in Christum
crederet. Itaque auditum cum
intellectu conjunctum esse o-
portet. Nam si quis verbum Matth.
regni audiat & non intelligat, tunc 13: 19.
venit malus & rapit, quod semina-
tum est in corde ejus. Qui verò in v. 23.
terram bonam seminatus est, hic est,
qui audit verbum & intelligit &
fructum affert. Intelligendum
ergo est, quod credi debet. At
intelligendi nullum aliud in-
strumentum præter intellectum

seu rationem datum esse, jam ante docuimus. Hinc Aposto-
 lus *rationalem* à nobis *culam* re-
 quitit. Et alius *rationabile lac*
concupiscere nos jubet. Et ite-
 rum, *ne pueri efficiamur sensibus;*
sed malitia parvuli, sensibus au-
tem ut perfecti simus, monemur.
 Ne ambulemus quasi insipientes, sed
 ut sapientes: ne fiamus impruden-
 tes, sed intelligentes, quæ sit volun-
 tas Dei. Hinc Iannes & Mam-
 bres dicuntur *reprobi circa fidem:*
 quia *mente corrupti erant:* & qui non
 crederent Christi discipuli,
 eam Christus rationem hujus rei
 affert, quod rationem in con-
 silium non adhiberent. *Quid*
cogitatis, inquit, *quia panes non*
habetis? Nondum cognoscitis, ne-
que intelligitis? Adhuc occæcatum
habetis cor vestrum? oculos haben-
tes, non videtis? & aures haben-

Rom.
1:11.1. Pet.
2: 2.1. Cor.
14: 20.Eph. 5.
15. 17.2. Tim.
3: 8.Mar. 8:
17.

tes, non auditis? nec recordamini, quando quinque panes fregi in quinque millia: & quot cophinos fragmentorum plenos fustulistis? &c: Et postea: Quomodo nondum intelligitis? Ita idololatrias objicitur: Nescierunt neque intellexere. Obliti enim sunt, ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo. Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt. Et alibi: Stultus populus meus me non cognovit. Filii insipientes sunt, & recordes: Sapientes sunt, ut faciant mala, bene autem facere nescierunt. Et iterum: Audi popule stulte, qui non habes cor: qui habentes oculos, non videtis; & aures, & non auditis. Et rursus: Nil vult in caelo cognovit tempus suum: Furtur, & Hirundo & Ciconia custodierunt tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit iudicium Domini. Hinc David: Nolite,

v. 18.

v. 19.

v. 21.

Eccl. 44:

18, 19.

Ier. 4:

22.

14: 21.

8: 7.

Pf. 32:

10.

rum confirmationem, tum ad aliorum informationem faciant. Deinde ea ipsa, quæ Spiritus S. demum illustratione intelligi possunt, rationem tamen postulant. Atque hoc est alterum illud, quod supra de Spiritu S. diximus: Nimirum ejus illustrationem sententiæ nostræ nihil derogare. Spiritus enim S., uti ante etiam monuimus, rationem nostram non tollit, sed extollit. Non facit è rationalibus irracionales, sed vel rationem ipsam acuendo, vel res percipiendas clarius suggerendo perspicaciores nos reddit. Videlicet, ut & quid sit, quod suggeritur: & an revera à bono, non à malo suggeratur Spiritu, intelligi possit. Hinc probare jubemur Spiritus, an ex Deo sint: Id quod non nisi vi sanæ rationis fieri

fieri poterit. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturae propriae interpretationis non sit. Non enim voluntate humana (gr. hominis) allata est aliquando Prophetia, sed à Spiritu S. inspirati (gr. acti) locuti sunt Sancti Dei homines. Inde enim neque sine Spiritus Sancti peculiari illustratione nihil posse ex sacris literis intelligi; neque Spiritus Sancti illustrationem rationis sanæ iudicium excludere, colligi potest. Nam sermo non est de omni scriptura; sed tantum de Prophetia Veteris fœderis, & quidem quatenus in ea longa demum post tempore sub Novo potissimum fœdere futura prædicebantur. Deinde non de omnibus hominibus sed tantum de Prophetis V. F. Apostolus loquitur, ostenditq; quod

2. Pet. 1
v. 20, 21

1. Pet.
2:10, 11

quod & ante dixerat, eos proprias suas Prophetias non intellexisse, aut interpretari potuisse. Itaque propria illa interpretatio non opponitur Spiritus S. illustrationi; sed aliorum hominum, præsertim eorum, quibus Euangelium sub N. F. revelatum est, intelligentiæ. Neque denique omnis intellectus aut interpretatio negatur; sed perfecta & absoluta sensus interioris seu mystici, qui N. F. est proprius. Inde verò ad scripturam omnem, omnesque homines, omnem denique intellectionem, non recte constituitur argumentatio. Neque ei ultimi versus verba serviunt. Volunt illi quidem Apostolum assertioni suæ, quod Prophetiæ propriæ interpretationis non sint, hanc subjungere rationem, quia

quia à Spiritu S. profectæ sint. Hinc , quia omnis scriptura à Spiritu S. profecta est, concludunt, neminem ullam scripturam rationis suæ facultate intelligere aut interpretari posse. Sed primum nulla nos cogit necessitas , ut verba ultimi versus vel rationem continere præcedentium ; vel hanc , quam illi volunt , continere admittamus. Nulla enim erit assertionis prioris ratio , si dicatur verba ista esse responsionem ad objectionem tacitam. Si enim quisquam objecisset Apostolo: esse Prophetias propriæ interpretationis, quia voluntate hominum allatæ sint, responsum esset per inficiationem assumptionis: non enim esse voluntate hominis aliquando allatas Prophetias, sed à Spiritu S. profectas. Respon-

sio-

siones autem non ad probandā
 Thesin; sed ad obsectorum in-
 firmitatem ostendendam dire-
 ctas esse, notum est. Quod si
 tamen Thesin suam Apostolum
 omnino probare velis: non pro-
 tinus hæc erit ratio, quod à S.
 Sancto profectæ sint Prophe-
 tiæ, sed quod Prophetæ illi à
 Spiritu Sancto ita agitati & rapti
 (Φερόμενοι) fuerint, ut prædicti-
 onum suarum tempus, locum &
 modum in sua potestate non ha-
 buerint, neque quando, ubi,
 quoad, & quantum ipsis liberet,
 scire aut vaticinari potuerint, sed
 prout à Spiritu divino citra vo-
 luntatem suam, etiam ne cogi-
 tantes quidem, imo & repugnan-
 tes aliquando impulsæ sunt. Id
 autem de Apostolis Prophetis-
 que N. F. deque aliis reliquarum
 scripturarum authoribus, imo &

de ipsis V. Fœderis Prophetis, quatenus aliquid extra ejusmodi Prophetias locuti sunt, non protinus affirmandum est. Nam in illis auctorum voluntati sese Spiritus Sanctus accommodavit. Subjecti enim erant Spiritus Prophetarum Prophetis. Hinc quoties & quicquid vellet, ejus ope investigare poterant. His positis manifesto patet, non ad omnes scripturas, nec ad quemvis quorumvis hominum intellectum verba Apostoli accommodari posse. Deinde non omnem sic Spiritus Sancti illustrationem, seu inspirationem intelligi, sed peculiarem illam, quæ quodammodo violenta fuit. Nec hanc ipsam omnem excludere rationis perspicacitatem; sed quorundam tantum hominum, respectu certi

E rem-

inquit, fieri sicut equus & Mulus, quibus non est intellectus. Id verò omnino faciunt, qui à fide intellectum seu rationem segregant. Ex iis ergo satis apparet, non posse fidem opponi rationis iudicio. Porro, nec Ecclesiæ, aut Papæ iudicium ratione carere potest. Cujus enim iudicio Ecclesiam, aut Papam, ita iudicare certus es? Cujus iudicio de Ecclesiæ, adde & de Papæ auctoritate constat? Si Spiritus Sancti; quæro, cujus iudicio constet vel Spiritum S. ita iudicare; vel esse aliquem Spiritum, qui Sanctus seu divinus sit; vel esse Deum; ejusve Spiritui esse credendum? hic nisi in rationis sanæ iudicio acquiescas, ad Atheismum rectè progredieris. Idem etiam de veritatis falsitatisque discretionibus

consensendum : solius & illa rationis sanæ propria est. . . Vnde & ratiocinandi disciplina hoc sibi inunctum munus habet, ut verum à falso discernendi modum tradat. At illius regulas, quemadmodum Grammaticæ & Rhetoricæ , non magis sacra, quam profana transcendunt. Veritatem equidem scriptura sacra continet. At illud non nisi rationis iudicio cognoscimus. Eiusdem solius rationis iudicio, quid ex scriptura colligatur, verum ne; an falsum sit; dignoscitur. Quodque fides vera, non falsa apprehendit; id non nisi rationis iudicio debet. Ecclesia porro ipseque Pontifex non nisi rationis iudicio, quid verum, quid falsum sit, dignoscunt. Et quicquid tandem sive Ecclesia, sive Papa dicit, verum ne an fal-

sum

sum sit, non nisi rationis iudicio cernitur. Denique an verum sit, te Spiritus Sancti instinctu loqui, an falsum, non nisi rationis sanæ iudicio manifestum erit. Ut liquido appareat, veritatis, falsitatisque omnis, discretionem solius rationis iudicio subiectam esse. Eiusdem solius rationis sanæ iudicio, ac solertia, quæcunque dubitationes tolluntur, unice tolluntur. Nihil enim est aliud, quod dubitationem pariat, quam argumentorum utrumque contrariorum probantium æquale pondus, si ve æqualitas vera sit, si ve apprens. Quamprimum ergo alterius partis documenta majoris esse ponderis si ve iure, si ve injuria videntur, dubitatio tollitur. Estimare autem & examinare argumenta rerum, non nisi ratio-

tionis est proprium. Unde & ad ipsa argumenta rationum nomen translatum est. Tollere quidem & sensus dubitationem dicuntur; ut cum visa, auditaque sine hæsitacione credimus: Verum non ut iudices sensus sunt, sed ut testes. Addunt isti momentum argumentis alterius partis: unde rationis virtute, tanquam iudicis, tollitur dubitatio. Sic & Scriptura argumenta continet. Ea autem ipsa non iudicant, sed quanti sint roboris, rationi dijudicandum est. Fides tum demum sequitur, quando jam rationis ope dubitatio sublata est. *Quæ* de Ecclesia, de Papa, deque Spiritu Sancto paulo ante dicta sunt, eadem, paucis immutatis, huc quoque referri possunt. *Quæ* quanquam firma esse video, ta-

men ipse mihi satisfacere non possum, nisi ex adversariis ipsis testimonium sumo. Nisi enim eosdem & adversarios & testes habuerit veritas, nolo vincat. Nimirum Romanum illi Pontificem iudicem volunt. At sit dubium, quæ sententia à Pontifice profecta sit. Quis iudex id tollet? Sint Cardinalium, Episcoporumque, qui à Pontifice ipso audiverunt testimonia. Quid si vel errarent, vel fallerent? Non nisi rationis auxilio ista sibi quisque eximit dubia. Deinde, nonne ipsi Cardinales, & Episcopi rationis suæ munere hunc non alium esse Romanum Papam certi sunt? Præterea quæ mens sit sententiæ à Papa latæ, seu quid verba ejus velint, quum dubium aliquando sensum habere possint, nonne

nonne quisque rationis solertia
judicat? Quod si quis Spiritum
Sanctum appellaverit; quia du-
bitari potest, bononè an malo
tu Spiritu præditus sis : nonne
ut ista tollatur dubitatio, ad ra-
tionis iudicium confugiendum
est? Atque hic etiam porro ma-
nifestum est, cum iudicis sit, uti
dicebamus, controversias com-
ponere, rationem sanam consti-
tuendam esse iudicem. Cer-
tum enim est, si quæ unquam
controversiæ cum animi tran-
quillitate sopiuntur, solius ra-
tionis sopiri iudicio. Cum e-
nim animus acquiescere non
possit, nisi omne sublatum sit
dubium; dubia autem non nisi
rationis solertia dispellantur:
quis est, qui nõ videat, solius ra-
tionis virtute ita sopiri contro-
versias posse, ut in tuto animus

col-

collocetur? Præterea inter diversum sentientes agitur controversia. Nec altera pars suam sententiam deserit, priusquam animadvertat, sua argumenta infirma, adversarii verò validiora esse: nisi animo forte suo vim inferre quodammodo velit. Ergo argumentorum examine res tota conficitur. Hoc autem non nisi rationi debetur. Scriptura argumenta quidem suppeditat: sed non ipsa examinat. Ecclesia si quæ examinat, aut Papa, non nisi rationis opera id faciunt. Iuvat quidem Spiritus S. aliquando rationem, & argumentorum vel robur, vel infirmitatem ostendit: aliquando etiam plura documenta suggerit. At omnia tamen rationi ipsi examinanda relinquit. Fides autem tum demum accedit, postquam

quam rationis sagacitate contro-
 versæ decidæ sunt. Ipsa enim
 ea animi tranquillitas est. Non
 parum ergo *Becanus* fallitur,
 dum contra objicit: *Hic iudex*
non potest esse quilibet homo pri-
vatus: quis alioqui tot essent di-
versi iudices, quot diversa capita
& sententiæ: Et sic nulla contro-
versia componi posset. Quisque e-
nim diceret, se bene sentire, reliquos
male. Neque enim tot protin-
 nus diversæ iudicum erunt sen-
 tentiæ, quot capita: contrarium
 Philosophica testantur *Σητήματα*,
 in quibus sine dubio cujusque
 ratio iudicat; nec tamen, quot
 capita, tot sententiæ. Sæpissi-
 me sententiæ tantum duæ sunt;
 at quot sunt capitum millia? Ni-
 mirum diversi, ii que longe plu-
 rimi, eandem ferre sententiam
 possunt. Imo si rationis du-

Comp.
 I. C. v. 5
 74.

Etum, non affectus, aut corruptum aliorum sequantur iudicium, ferent. Itaque ejusmodi Poetarum aliorumque auctorum dicta de iis, quæ vel sæpe, vel etiam male fiunt, non protinus pro axiomatis aut principis absolute & universaliter veris arbitranda sunt. Hinc igitur apparet, etiam nequaquam verum esse, quod *Becanus* ait, nullam rationis iudicio componi posse controversiam. Contrarium iterum quæsitæ testantur philosophica, apud quamplurimos composita; certe non nisi rationis iudicio. Sed & Theologica innumera hic militant. Quæcunque olim inter Christum & Iudæos, inter Apostolos & tum Iudæos, tum Ethnicos agitata sunt controversiæ: apud omnes eos, qui, deserta vel Iudai-

daica vel Ethnica religione, Christianam amplexi sunt, cum animorum tranquillitate sopitæ ac compositæ sunt. At quo, nisi ratione, iudicent? Nullum enim habebant alium? Nam Christus & Apostoli in partibus numerabantur; nondum agnoscebantur iudices. Hodieque, quicumque ab aliis sectis, ad Pontificios transeunt, illi gloriabuntur omnes, maxima cum animi sui quiete apud sese sedatos & sopitos esse omnes controversiarum istarum fluctus, qui inter Pontificios, & ab illis dissidentes perpetua quadam agitatione recipiuntur. At quo iudice? Papa? At de Papæ ipsius fide & auctoritate non minima controversia est. Quo iudice ergo credunt, Papæ credendum esse? Aut animi ipsorum

rum nondum revera acquiescunt; aut nullius nisi rationis sanæ iudicio se acquiescere dicent. Sed quò magis assertionis Becani falsitas, nostræ sententiæ veritas appareat, opponamus adversariis nostris illustrissimum Card: Baronii, quod veritati, quam nos defendimus, ingenuè præbet, testimonium. Is enim secundo Annalium tomo apposuit Appendicem ad Lectorem extra Ecclesiam Catholicam positum, in eaque & existimare se ostendit, posse rationis sanæ iudicio componi controversias, & compositas esse hac viâ, exemplis adductis, confirmat: & eum in finem, ut veritate agnitâ, erroreque deposito componantur controversiæ, ad sanæ rationis iudicium, etiam contra homines qui extra Eccle-

siam

siam ipsius sunt, provocare non dubitat. Verba ejus ita habent:
„Agemus (inquit) tecum libe-
„ralissime: usque adeo, ut omni
„indulgentia & animi dimissi-
„one, non vereamur te ipsum, si
„tamen veritatis tantum es cu-
„pidus, accuratè isthæc nostra
„legentem, æquum arbitrum
„constituere. Iustæ namque
„caussæ confisi, tantum tibi
„concedimus, ut non dedigne-
„mur tuum quoque de rerum
„veritate, in re tanta tunc sub-
„ire iudicium, cum (quod æ-
„quissimum iudicem decet)
„tranquilla ratio, mente integra
„atque sincera, omni animi per-
„turbatione semota, depositif-
„que privatis affectibus, in neu-
„tram partem inclinans, subli-
„miori throno, in medium col-
„locato, confideat. Si talem
te

,, te iudicem præstas , te ipsum
 ,, mente turbatum ad te ipsum
 ,, puro mentis obtutu cuncta ex-
 ,, actius disquirentem libentissi-
 ,, me provocamus. Ingens sa-
 ,, nè vis humanæ insidet ratio-
 ,, ni , si tamen nullis constricta
 ,, compedibus, in omnibus libe-
 ,, ra , liberè agere permittatur.
 ,, Hac quidem ex caussa majores
 ,, nostri summa freti fiducia ve-
 ,, ritatis, ubi adversus obstinatif-
 ,, simos hæreticos agendi sese
 ,, occasio obtulit, cum illi omne
 ,, iudicium Ecclesiasticum de-
 ,, clinarent atque contemne-
 ,, rent , eò indulgentiæ adacti
 ,, sunt, ut non recusarent Genti-
 ,, lium quoq; hominum experiri
 ,, iudicium , eorumque sententi-
 ,, am expectare. Hisce iudici-
 ,, bus Iudæi de Samaritis pu-
 ,, gnacissime altercantibus tan-
 dem

* Io-
 seph.
 antiq.
 lib. 13.
 c. 6.

„ de victoriam retulere. Ethnico
 „ quoque Philosopho arbitro ex
 „ consensu delecto, ^{b Origē} ^{Dial.} ^{66.} ^{c Epiph:} ^{Hæres.}
 „ dum esset iudicio, ^{b Origē} ^{Dial.}
 „ quinque perditissimos hæreti-
 „ cos superavit, ipsumque judi-
 „ cem ad fidem Christianam ca-
 „ pessendam induxit. Sed &
 „ sanctissimus Episcopus ^{c Epiph:} ^{Hæres.} ^{66.} in
 „ Mesopotamia Archelaus corā
 „ Gentilibus adhibitis ex con-
 „ sensu iudicibus Manetem hæ-
 „ resiarum nefandissimū con-
 „ futavit. Sunt & alia de his ex-
 „ empla, quibus appareat, eos,
 „ qui veritate pollerent, nullius
 „ recusasse iudicium, vel refu-
 „ gisse sententiam, nec eorum
 „ quidem, qui Domini auctori-
 „ tate viderentur esse damnati,
 „ ipso dicente: ^{d Ios. 3.} qui non credit,
 „ jam iudicatus est. Sed & nos
 „ liberalius videmur tecum a-
 „ gere;

gere; qui te ipsum, cum ad re-
tæ rationis compositus fueris
ordinem, arbitrum non refugi-
mus. *Qua fini? cui bono?* Cer-
tissimi plane redditi, atque se-
cui, adjudicaturum te nobis
causam, atque nobis pariter
consensurum, si amantissima
æqui ratio libenter audiat ve-
ritatem: quod cupimus nobis
laborum sit præmium, ut te
ipsum tandem sic à te ipso re-
cte judicante justissime con-
demnatum, absolutum erro-
ribus videamus. Eat nunc *Be-*
canus & nullas rationis judicio
componi controversias posse,
aut compositas esse dicat. Quod
si igitur componi apud quos-
dam illæ controversiæ vi ratio-
nis potuerunt: quid obstat, quo-
minus sopiri hodieque possent
& eadem controversiæ apud re-
liquos,

liquos, & reliquæ controversiæ apud omnes; si rationis sanæ iudiciū sequerentur. Si verò *Becanus* illud absurdum putat, quod licet multi in multis consentiant; non tamen in omnibus omnes in univèrsum: tum, quæ in eo sit absurditas, ab ipso ostendi debebat. Sufficere enim existimamus, si in iis, quæ ad salutem omnino sunt necessaria, ii omnes, qui probi & salutis suæ amanti sunt animi, consentiant: Id quod ratione duce fieri posse manifestum est. In reliquis verò quæ necessaria ad salutem non sunt, ut omnes planè in univèrsum consentiant, necesse non arbitramur. Neque id efficere etiam iudex publicus poterit: quemadmodum experientia ipsa inter eos, qui Romanum Pontificem agnoscunt iudicem, satis

manifesto docet: Et nos id infra
fufius demonftrabimus. Nunc
perfequamur reliqua. Quæ-
cunque de quacunque re institu-
untur differtationes (nam & hoc
iudicis eſſe diximus) non niſi
rationis iudicio inſtituuntur.
Neque enim ille legitime diſſe-
rere à quoquam ſano dicitur, qui
ex meris negantibus affirmative
concludit: qui ex particulari u-
niverſale colligit: qui complexi-
oni plura inferit, quam conti-
nebat antecedens: quique reli-
quorum artis diſſerendi cano-
num aliquos non obſervaverit.
At illa rationis, omnium confeſ-
ſione, ars eſt. Vnde & Græco
nomine *Logica*, à ratione ap-
pellata: & ratiocinandi ſeu ratio-
ne bene utendi ſcientia dicitur.
Certè, ut in ipſa ſacra ſcriptura
nihil eſt, quod *Logicis* regulis
non

non usque quaque sit congruum: ita ne quidem de profundissimis Theologiæ mysteriis rectè nisi secundum rationis præscripta quisquam differat. Iudicium aliquando sequi aliorum potes, fateor; sive Ecclesia illa dicatur, sive Pontifex: sed illi, quos sequeris, cujus nisi rationis sagacitate judicant? Et quo iudice hujus potius quam alterius cujusdam iudicium tibi sequendum ducis? Nisi rationem dicere velis: alium nomina. Scriptura materiam quidem suppeditat: Sed de ea bene differere rationis munus est. . . . Atque hujus rei iterum tot habemus ex adversariis testes, quot libelli extant logici, sive à Toletò, sive à Fonseca, sive ab Hunnæo, sive à quovis alio ex ipsis scripti: Quotque visuntur & audiuntur

ab ipsis habitę de rebus etiam sacratissimis dissertationes, ipsi, fat scio, fatebuntur, legitime non esse institutas, si adversus præcepta genuina Logicę peccatum sit. Aut ergo sola Logica differendi ars non erit, aut solius rationis iudicio bene discernitur. Sed & disputationes iudici accommodari diximus. Solius autem rationis iudicio, quisquis disputat, suas confirmare probationes conatur, idque unum agit, ut quęcunque profert iudicio sanę rationis, quam in adversario etiã suo, vel saltem in auditoribus & lectoribus agnoscit, comprobet. Atque hic iterum, nisi adversariorum nostrorum iudicio, vincere nolumus. Quoties cum Atheis, cum Gentilibus, cum Iudæis, cum Mahometanis ipsis

res

res est: nonne solius rationis iudicio disputationes suas accommodant? Et an aliter possint edicant. Præterea omnes illas ratiunculas, quibus argue-re satagunt, vel publico omnino opus esse iudice, vel Ecclesie illud iudicium committendum, vel suam esse veram Ecclesiam, vel denique Romano Papæ munus illud deberi, cuius nisi rationis iudicio à nobis examinandas proponunt? Papæ enim iudicio sese illi, adversus quos disputant, nondum submitunt. Spiritu Sancto eos præditos esse, ipsi non concedunt. Aut ergo sine omni iudicio legi audire, id est, frustra disputare volunt: aut rationis cuiusque sanæ iudicio sese suas confirmatum ire rationes fateantur, necesse est. Atque hic

hic non possumus non iterum laudare ingenuam *Baronii* confessionem, quam paulo ante vidimus. Nam & se, & antiquos illos veritatis propugnatores rationis sanæ iudicio sive adversariorum sive auditorum suorum suas aptas se disputationes discefatur. Nihil nos aliud quaerimus, quam quod ultro largitur & confirmat *Baronius*: Nimirum suum cuique rationis sanæ iudicium, ad veritatem cognoscendam & ad errorem deponendum sufficere. Quid hinc aliud sequitur quam non esse necesse, ut publicus aliquis iudex sit, qui cum auctoritate decernendi & definiendi inter partes litigantes potestatem habeat: quemadmodum quidem *Becanus* censuerat? Ita nimirum mira res est veritas, ut non possint non perpetuis sub-

inde

Comp.
I. C. V.
8. 74.

inde sese conficere contradic-
 tionibus, quicunque eam oppu-
 gnatum eunt: Idque si uspiam,
 certè in ea ipsa, de qua modo
 controversamur materia, luce
 meridiana, patet clarius. Ni-
 hil enim omnino ad rationis sa-
 næ oppugnandum iudicium af-
 ferri potest, quod non semeti-
 ipsum evertat, & contradictione
 conficiat. Nam factò ipso
 iudex constitutus ratio. Que-
 cunque enim ad evertendam ra-
 tionis sanæ iudicium protulerit
 adversarius, vel ut conformia
 rationi meæ sint querit; vel mi-
 nimè. Si illud: rationem uti-
 que iudicem constituit. Si hoc:
 probans non probat: docens,
 non docet; disputans, non dis-
 putat. Id enim disputando,
 docendo, probandoque agimus,
 ut alterius animam adducatis ar-

gumentis in sententiam nostram pertrahamus. At quâ id fiet, nisi id ipsum quæras, ut rationi meæ argumenta tua sint conformia? Deinde vel agnoscis, me rationes tuas dijudicare posse; vel id ipsum negas. Si illud: rationem agnoscis judicem: Cur ergo propria vindicta cædis? Si istud: cur non tantum surdo narras fabulam; sed & eadem opera multis mihi verbis me surdum esse persuadere conaris? Sed ad ipsum redibimus adversarium. Vel intelligit, quæ ipse adversus rationis iudicium profert, vel minime. Si hoc: nihil agit. Si illud: rationis ipsius, cujus ope intelligit, iudicio vel vera censet, vel falsa. Si vera censet: cur rationis iudicium damnat? si falsa: quomodo pugnat? An crediturum

me

me existimat ipsi dicenti, quæ ipse falsa esse iudicat? Quemadmodum Augustinus olim pro dialectica, ita nos argumentabimur pro rationis sanæ iudicio. Si sine ratione, sineque iudicio agis: cur disputas? Quid? non disputare id est; sed ineptire. Disputatio enim ratiocinationem requirit. Ineptis autem qui velit cordatos convincere, oppidò ineptus erit. Quod si rationem in iudicio adhibes, cur contra rationis iudicium disputas? Oppidò nimirum ingratus es, qui cuius ope te victorem speras, eandem è solio deturbare suo non erubescas. Imitemur Lactantium contra Arcesilæ scientiam, quod nihil sciri possit, disputantem. Si male ratio iudicat: tuæ utique rationes male concludent; saltem ego eas male dijudicabo.

Et cur non taces potius? Si verò rectè te ratiocinari, meque id animadvertere posse arbitraris: falsum unquam est, prævum esse rationis iudicium. Nimirum videre te dicis, omnes homines cæcos esse: idque ut omnes videant, licet cæci sint, magnum impendis studium. Vis omnes clara voce profiteri se mutos esse: atque hac in re tu ipse, mutus licet, voce clara formulam præis. His simile est illud, quod in scholis proponi solet in Alysstai generis exemplum: somniasse quendam ne somniis crederet. Si enim crediderit, tum sequitur, ut credendum non sit. Si autem non crediderit, tunc sequitur, ut credendum sit. Ita illi disputant, non esse disputandum. Ratiocinantur non esse ratiocinandum. Iudicio.

rationis probant, rationis iudicio nihil esse probandum. Rationi credunt, & credi volunt, rationi credendum esse neganti. Quid his facias? Si credideris rationi; sequitur ut credendum non sit. Si non credideris, sequitur ut credendum sit. Sic inducitur dogma: sibi ipsi repugnans, seque dissolvens: quemadmodum scientia illa, quod nihil sciatur. Si enim nihil sciri potest, necesse est id ipsum sciri, quod nihil sciatur. Si autem scitur, posse nihil sciri falsum est ergo, quod dicitur, nihil posse sciri. Et hæc quidem sufficere ad omnes aduersationum objectiones possent. Verum tamen quo veritas cuius manifestius pateat, paulo propius ea, quæ contra adferri solent, intuebimur. Interea ex
iis

its, quæ hucusque vidimus, con-
 cludere cuivis licebit: sufficere
 suum cuique rationis sanæ judi-
 cium, ut in fidei controversiis
 verum à falso discernere queat.
 Idque lacteis Lactantii verbis
 „obsignabimus. Oportet, in-
 „quit, ea in re, in qua vitæ ratio
 „versatur, sibi quemque confi-
 „dere, suoque iudicio, ac pro-
 „priis sensibus niti ad investi-
 „gandam & perpendendam ve-
 „ritatem; quam credentem alt-
 „eris erroribus decipi, tanquam
 „ipsum rationis expertem. De-
 „dit omnibus Deus pro virili
 „portione sapientiam, ut & in-
 „audita investigare possint, &
 „audita perpendere. Neque
 „quia nos illi temporibus ante-
 „cesserunt, sapientia quoque
 „antecesserunt: quæ si omni-
 „bus æqualiter datur, occupari

II. de
 orig.
 error.
 C. 7.

ab

ab antecedentibus non potest.
Illibabilis est, tanquam lux &
claritas solis. Quia ut Sol oculorum: sic sapientia lumen est cordis humani. Quare cum sapere, id est, veritatem quærere omnibus sit innatum: sapientiam sibi adimunt, qui sine ullo iudicio inventa majorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur. Sed hoc eos fallit, quod majorum nomine posito non putant fieri posse, ut aut ipsi plus sapiant, quia minores vocantur; aut illi desipuierint, quia majores nominantur. Quid ergo impedit, quin ab ipsis sumamus exemplum: ut quomodo illi, qui falsa invenerant, posteris tradiderunt: sic nos, qui verum invenimus, posteris meliora tradamus.

Caput V.

De Controversiarum Sublimitate.

ANtequam ea , quæ ad-
 versus rationis judici-
 um objici solent , peni-
 tius inspiciamus , paucis
 observasse juvabit lubrici illius
 serpentis antiqui astum , quo
 ad homines vel in errorem se-
 ducendos , vel in eodem deti-
 nendos utitur , ut tandem æter-
 na eos salute privare , & secum
 in inferni barathrum præcipites
 trahere possit. Novit eam ad
 rem nihil esse accommodatius ,
 quam si verus Dei Christianique
 cultus tollatur: idque apud non
 paucos profanos , carnales & a-
 nimales facilè apertâ viâ perfic-
 cit.

cit. At quia nonnulli sunt pro-
bi simpliciorisque animi homi-
nes, qui suggestiones Satanae de
manifesto religionis contentu
horrent & fugiunt: imo quibus
cordi curæque est maxime ani-
mæ suæ salus sempiterna: Ideo
hos tales ille fraudum fallacia-
rumque artifex ejuscemodi do-
lis aggreditur, quibus sub veri-
tatis ac religionis persona nil
nisi errores & superstitionem
animis eorum inserit. Ea finit
sacras literas, quibus verus De-
um colendi modus traditur, è
manibus per Pontificios tantum
non excusserat, eorumque loco
nescio quas fabulas, hominum-
que commenta substituerat, id-
que sub religionis velo: ne di-
vina scripturæ majestas, si po-
pulo proponeretur, vilesceret:
sub verbi divini non scripti, sub
tra-

traditionum Apostolicarum Ecclesiasticarumque titulo : qua de re sequenti libro fusius explicandi locus erit. Posteaquam verò divina benignitate ante hoc seculum factum, ut scriptura sacra è tenebris eruta, & hominibus legenda per eos, qui à pontificiis secesserunt, reddita sit : en alio Satanas stratagemate causam suam promoverè, hominumque salutem intervertere studet. Nimirum hos ipsos sacrarum litterarum patronos & assertores omni privare iudicio nititur; idque rursus sub religionis prætextu : ne scripturæ sacræ humano subjiciantur iudicio, neque quisquam immensos religionis agros rationis decempedâ metiri ausit. Vnde fit, ut nihil vel hominibus prosit; vel hosti ipsorum obsit resti-

tuta

tuta scriptura. Quid enim? legantur releganturque centies, millies sacræ litteræ, audiaturque vel continuo purum putum Dei verbum: si sine ratione, si neque iudicio legas audiasve; cui id bono erit? Deinde quodnam poterit excogitari ad eò absurdum dogma, quod, si rationis absit iudicium, scripturæ sacræ auctoritate defendi nequeat? Dicam Deum esse vel ædificium aliquod, quia turris propugnaculumq; in scriptura appellatur; vel animal quoddam, quia oculi, aures, nares, os, manus, brachia, digiti, pedes ipsi in sacris litteris adscribuntur. Quid? Dicam Turcam esse Papam: quia scriptum est, sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret &c. Dicam, Romam esse infernum: quia scri-

scriptum est , venite ad me omnes, qui laboratis &c. Tolle rationem, & ista probè dissolve. Negas ullam esse legitimè constitutam consequentiam? At consequentiarum iudicium rationis est proprium. Nolebas autem religionis agros rationis metiri decempedâ. Rationem tolle, & sic te virum præsta. Si ad Spiritum Sanctum confugas: jam ostensum est, cum sine ratione in homine nihil agere. Ut satis appareat , non posse non Satanæ regnum plurimum promoverè , qui rationis iudicium è sacris eliminandum censeat quandoquidem & verbum Dei suo fructu privant , & absurdissimis quibusque absurdis fenestram aperiunt. Itaque gratulari sibi potius Deoque gratias agere pro detecta hac Satanæ frau-

fraude debebant ; quam ad ver-
sus rationis iudicium arma su-
mere. Sed videamus tamen,
quid sibi ipsis infensū adferant.
Eorum quædam res ipsas attin-
gunt, quæ sub controversias ve-
niunt; quædam rationis tum na-
turam , tum usum. Quod ad
res ipsas attinet , eæ divinæ seu
sacrę sunt. Illas autem rationis
iudicio propterea subiectas esse
negant , quod vel planè contra,
vel saltem supra omnem ratio-
nem nostram sint ; id est, quod
res sacrę seu Theologicę , præ-
sertim mysteria per Christum
revelata, rationi vel omnino re-
pugnant , vel saltem ita eam
transcendunt , ut ab ea percipi
dijudicative minimè valeant.
Verum non sunt ea tanti pondē-
ris, ut à nostra nos sententia di-
movere queant. Quid enim?

An

An Deus ipse , an Prophetæ , an Christus , an Apostoli , an Lactantius , an Baronius id ignorarunt? Aut, si sciverunt, cur illi tamen res Theologicas rationi tum cognoscendas, tum dijudicandas subicere non dubitarunt. Aut verum non est quod objiciunt: aut, si quid veri subest, nostræ sententiæ non officit. Qui ergo res divinas seu sacras contra rationem esse dicunt , si quidem id volunt, quod ratio eas aversetur & odierit; primum à vero aberrant: & deinde etsi verum esset; nobis id non obstaret tamen. Negamus igitur, sanam rationem averfari & odisse res divinas: quin potius hanc eas amore prosequendas, & in maximo habendas esse precio judicare statuimus. Etenim vis ejus, uti ante
do-

docuimus, in eo consistit, ut verū ac bonum seu honestū amandum & sequendū voluntati proponat; falsum autem & malum seu turpe fugere & averfari doceat. Itaque quum res Theologice seu sacre nec false nec turpes sint; sed verissime, sed sanctissime: quū contra naturam suam eas odisset ratio? Quod verò obijciunt; *sapientia carnis inimicitia in Deum*: id ad rem nihil plane facit. Etenim aliud est ratio: aliud carnis sapientia, Illa à Deo: hæc à Satana est. Illa naturam hominis constituit: hæc hominis corruptio & depravatio est. Est enim carnis sapientia, si quis non nisi carnis voluptates & mundanas concupiscentias sapiat, omnesque cogitationum nervos eò intendat, ut desideris carnis suæ satisfaciat. Ejusce-

Rom. 8:
7.

modi

modi hominis ratio non amplius sana est; sed à prava voluntate & appetitu carnali depravata: cogiturque invita, quæ carni grata sunt, contra quam sibi relicta vellet, quærere. Rationis enim ista erant: *video meliora proboque: At carnis: deteriora sequor.* Nos autem de sana ratione agimus, eamque à carnalibus illis concupiscentiis jam ante distinximus. Nec magis locum hic habet illud, quod de *a animali* *bomine* deque *b* sapientia mundi hujus Apostolus alibi ait. Nam & ista à ratione ipsa non parum differunt: sive ex aliorum interpretatione; sive ex vero rem æstimes. Etenim si aliorum interpretationem respicias: illis animalis homo idem est, qui naturalis. Naturalem autem dicunt, qui nil nisi naturam novit:

a 1. cor.
 11: 14.
b 1. cor.
 1: 19. 3:
 19. 20.

neque unquam de revelatione alicujus Dei, aut de scriptura sacra, multo minus de Christo, ejusque Evangelio quicumque audivit. Ejusmodi verò homo non est idem, quod ratio, aut quod homo ratione sana bene utens. λογικὸν seu rationalem appellabimus, non eo significato, quò ratione præditum denotat (quomodo omnis homo rationalis, & animal rationale definitur) sed eo sensu, ut significet eum, qui rationis sanæ ductum sequitur, adeoque ratione, qua præditus est, benè utitur. Is ergo cum Naturali non est idem. Postquam enim, qui naturalis erat, verbum Dei audivit, naturalis esse desinit. At non desinit esse rationalis, seu ratione sana utens. Nam & Spiritus homo ratione

uitur. Nec Spiritus Sanctus, uti supra docuimus, ex rationalibus irrationales facit. Itaque rationalis & Spiritualis tanquam aduersa opponi nequeunt. At naturalem illi spirituali opponunt, & Spiritualem hominem non esse eundem censent, qui naturalis. Quocirca etsi, quod illorum fert explicatio, animalem hominem idem esse, quod naturalis est, admitteretur: nihilominus tamen neganda esset consequentia. Hoc enim inde tantum sequeretur, quod ejus hominis ratio, qui verbum Dei nunquam audivit, id ipsum, antequam audiat, cognoscere & dijudicare nequeat: quum non nisi principia naturalia ipsi perspecta sint. Id verò ad controversiam hanc nostram minime pertinet. De ratione enim lo-

loquimur, uti ex iis, quæ supra diximus, manifestum est, ejus, qui, quid verbum Dei, doctrinaque Christi contineat, non ignorat. De ignotis enim quis judicabit? quod si dicunt, eundem se intelligere, quem nos rationalem diximus: tum veram esse illorum explicationem negamus. Neque enim Apostolus ait, φυσικὸς naturalis, neque λογικὸς rationalis; sed ψυχικὸς animalis, ab anima, non ab animali deducta voce. De naturali jam vidimus. λογικὸς, seu ratione benè utens est, qui considerata hominis præ cæteris rebus excellentia decorum perpetuò spectat, & id, quod verum honestumque est, amat, quantumque ejus agnoscit, sequitur. Ejusmodi homo, si de verbo Dei nunquam quicquid audivit,

naturalis quidem est, at non animalis. Animalem enim esse hominem in vitio ponitur. At ex naturalibus principiis, si alia non habeas, veritatem & honestatem quærere, eamque sequi, vitiosum non est. Deinde animali homini stultitia est veritas Evangelica. At illi qui de ea nihil unquam audivit, stultitia esse nequit. Nihil enim de ea judicat: quandoquidem, an existet ignorat. Vnde constat animalem hominem non esse eundem, qui naturalis dicitur. Naturalis enim ante auditum Dei verbum est. At si quis animalis sit, ut post auditum Dei verbum demum fiat, necesse est. Sed & eandem ob causam animalis homo non est idem, qui rationalis. Is enim non tantum, ut animalis, post auditum Dei verbum

bum est ; sed & jam ante, dum adhuc naturalis esset homo, fuit. Et posteaquam audivit Euangelium ; non stultitia ipsi est ; sed summa potius sapientia. Eam enim sibi revelari videt felicitatem, quam animo quidem suo desiderabat : nec tamen invenire poterat ; immortalitatem nimirum, & vitam in cœlestibus sempiternam : Ejusque rei, quum antea nulla haberet, certissima videt principia, quæ non possunt non esse rem ipsam cupienti longè gratissima. Videt præterea eam honestatis præscriptionem, quæ & sanctissima sit, & proinde Deo, hominibusque cordatis acceptissima. Videt quidem etiam mundum esse spernendum, & calamitates perferendas : Verum minora ista ob majus bonum consequendum

dum impendere justum equum-
que ducet. Itaque tantum ab-
est, ut repudiet, ut ipsa potius
ratio ad veritatem Evangelii am-
plexandam maximè sollicitet.
Quod si verò quisquam anima-
lis fiat, Evangeliumque stulti-
tiam putet: is jam rationalis es-
se desinit. Minus enim bonum
majori præfert: Id quod sanæ
rationis judicio repugnat. Qua-
re, ut tandem hunc locum con-
cludamus. Animalis homo est
qui mundum hunc sapit, & sa-
pientiam hujus mundi sequitur;
quique etiamsi cæteroqui tur-
pe aliquid & inhonestum facere
videri nolit: si tamen id vel
clam fieri possit; vel ad divitias,
honores, aliaque, quæ mundus
putat bona, provehat, id sibi
permittere turpe non ducit.
Stultum autem existimat esse, ob

vitæ

vitz futuræ bona præsentibus
sefe exuere. Hæc verò mundi
sapientia meritò stultitia Deo
est. Verum quid hoc ad ratio-
nem? Quanquam etsi hæc omnia
rationem ipsam attingerent, no-
stram tamen, uti docebamus,
sententiam minimè labefactent:
Neque enim illud, quod de ani-
mali homine dicitur, cum non
capere, quæ sunt Spiritus Dei,
cum habet sensum, quod non
possit percipere aut intelligere
ejus mentem, & quid sibi velit.
Hoc enim illi repugnat, quod
stultitiam esse judicet. Ergo
ut cognoverit, necesse est. Non
capere ergo est, non admittere,
non approbare, non accipere.
Hinc autem non sequitur, si ap-
probare non possit, quod cog-
noscere nequeat. Nam &, quæ
quis odit & aversatur, cognosce-

re tamen , & dijudicare potest. Quin imo non potest quisquam quicquam odisse , nisi id aliqua ratione cognovit. Iudicium enim intellectus amor & odium demum sequitur. Si intellectu judicem rem esse bonam: amo. Si malum: odi. Sic hostis hostem: sic alter alterius sententiam odit & improbat: quia illam falsam; istum hostem esse cognovit: tantum abest, ut cognoscere non possis , quod improbas. Quod si verò eo sensu res sacras contra rationem esse asserant, quod illæ cognoscere volentem lædant ac destruant, secundum illud, *Scrutator majestatis opprimetur à gloria* (quemadmodum sol intuentium oculos perstringit: & ignis tangentium manus adurit) tum primum id non nisi in imprudentibus

Prov.
25:27.

bus & inconsideratis locum habebit. Etenim & ignem forcipe non incommodè tractamus: Et solem, qui media adhibent, quibus vis radiorum ejus declinetur, innoxie intuentur. Adhibeantur ergo & ad res divinas cognoscendas media seu principia, tum in natura recondita, tum in scriptura revelata: & nihil metuendum erit periculi. Deinde quid est in rebus sacris, quæ quidem à nobis cognoscenda sunt, quæque in controversias, de quibus dijudicandis sermo est, veniunt, quod rationem corrumpat? Si ipsam Dei majestatem ac naturam objicias; nihil agis. Nam primum, etsi id à nobis omnino requiritur, ut Deum ejusque filium cognoscamus: non est tamen illa cognitio essentiæ; aut

naturæ divinæ, sed voluntatis: id est promissorum & præceptorum. Cognitio enim intelligitur efficax, seu cum effectu suo conjuncta, per metonymiam quandam synecdochicam, sacris litteris satis usitatam. Efficax autem cognitio non potest esse Naturæ Dei & Christi: Quid enim hinc efficiendum discitur? Voluntatis autem cognitio ad effectum deduci potest. Ut enim promissis potiamur, præceptis obtemperare studeamus. Accedere istis aliquid potest ex vera Naturæ Dei Christi-que cognitione: per se tamen, & sine istis ea non sufficit. Deinde, quatenus revelata nobis est natura Dei ac Christi, rationem nostram cognita non lædit; sed acutiorem ac subtiliorem reddit. Si verò quisquam scruta-

tari

tari ea vellet, quæ revelata non sunt: in illum forte verba è Salomone adducta torqueri possent. Quanquam in Hebræo aliter sonans: nempe *investigatis gloriæ illorum gloriæ*: quæ alium omnino sensum habere possunt. Quæ autem de natura Dei Christianique diximus, sunt generis ejus, quod positum in una re transferri per reliqua, quæ ad theologiam pertinent, debet. Denique si illud sibi velint, quod rationis iudicium seu sententia à ratione lata repugnet seu contradicat sententiis sacris seu theologicis (Vt: ratio concludit, unum esse Deum ratione tum personæ, tum essentiæ: quia persona nihil est aliud, quam essentia una, seu individua intelligens. At Theologia dicit: tres esse personas in una essen-

tia. Idem in incarnationis, unionis hypostaticæ & sacramentalis, Transubstantiationisque mysterio fieri videmus. Sic scriptura dicit, Mariam Virginem peperisse, aquam in vinum conversam, ferrum natasse & innumera alia, quæ ratio impossibilia esse dicit: Si hoc, inquam, illi volunt) tum primum aliud esse rationem; aliud rationis sententiam seu iudicium jam ante indicavimus. Illa enim causa: hoc effectum est. Potest autem aliquid contrarium esse effectui, quod causæ tamen non repugnat. Ratio enim iudicare nihil potest, nisi principia habeat. Principia autem quædam sunt rebus tam divinis, quam naturalibus communia: quædam vel his vel illis propria. Illius generis sa-

tra scriptura continentur: hæc
Physica, mathematica, politi-
ca, œconomica appellantur.
Communia illa scripturæ con-
tradicare nequeunt: Illis enim
ea subordinata est. Ergo nec
illud quod rectè inde ratio col-
ligit, multò minus, quod ex ipsa
etiam scriptura concludit. Nec
porro principia rerum naturali-
um scripturæ contraria sunt, si in
circo suo naturali maneant. Si
ratio ex principiis Physicis con-
cludit, non posse virginem Phy-
sicè seu naturaliter parere, nec
aquam in vinum naturaliter con-
verti, nec ferrum natate natura-
liter: non contradicit scripturæ.
Neque enim ea id omne natura-
liter, sed supernaturaliter, seu di-
vina virtute factū esse asserit. Et
ut ut hic illa esset contrarietas,
quam nullam esse altero libro
fu-

fufius docebimus: non eſet tamen dicendum, contra rationem pugnare ſcripturam, ſed contra naturam, aut principia naturalia. Hæc autem non ſunt ipſa ratio. Equidem, ſi concluderit ratio, impoſſibilia eſſe iſta, non tantum naturaliter, ſed & ſupernaturaliter, & quod ne divina quidem virtute fieri queant: tum verò ſcripturæ contradiceret. At ejuſmodi conſuſio non rationis ſanæ, ſed Satanz ſuggeſtio eſt. Sana enim ratio eſt maior cauſa majores prodire effectus poſſe colligit. Quum ergò divina vi naturali major ſit: & effectus naturalibus majores inde prodire poſſe concludit. Satis ergo ex dictis manifeſtum eſt, non rectè res divinas contra rationem eſſe aſſeri. Mitiores

illi

illi sunt, qui nobiscum contra rationem esse res sacras negant quidem ; sed tamen supra eam esse contendunt. Veruntamen & iidem vel à vero deficiunt : vel si quid veri dicunt, id nostram sententiam minime labefactat. Quid enim sibi volunt , dum res fidei seu divinas supra rationem esse pronunciant? An quod sine prævia revelatione divina , quæ sacris litteris continetur , excogitare & invenire res istas ratio nequeat? Hoc si volunt : primum non divina tantum, sed & humana, seu naturalia supra rationem esse dicendum erit. Nam nec ipsa vel sine rerum ipsarum intuitu & observatione; vel sine principiis è natura rerum sive omnium sive certi generis desumptis, invenire aut excogitare potest ratio.

Removeatur infans ab omni hominum consortio, includatur loco angusto & tenebricoso, ubi nihil vel audiat, vel videat earum rerum, quæ in mundo sunt aut geruntur: nec physicam ille, nec mathesin, nec politicam, nec aliã aliquã disciplinã conscribet, qua rerũ naturaliũ scientia contineatur. An ergo & ista supra rationem sunt? Quis eam loquendi rationem non ineptam esse dixerit? Deinde simpliciter admittendum non est, quod res sacræ sine prævia scriptura sacra cognosci dijudicari nequeant. Quandoquidem non pauca sunt, quæ ad Theologiam pertinent, & inter res sacras locum non postremum obtinent; quæ tamen è philosophicis principiis èque consideratione rerum naturalium & humanarum

cognosci queunt. Qualia sunt, quæ de Deo, de ejus sapientia, justitia, potentia, deque nostro officio, pietate justitia, modestia, castitate, & similibus Theologia naturalis disputat. Reliqua quæ sine sacra scriptura sciri nequeunt, qualia sunt, quæ de Christo, de resurrectione à mortuis, & id genus aliis theologia revelata tradit: potius supra naturam seu philosophiam, quam supra rationem esse dicenda sunt. Denique quicquid sit; quod illi volunt, hinc non sequitur. Esto enim, non possit sine scriptura Theologicas controversias judicare ratio: Sufficit, si ex scriptura possit, posteaquam ejus lectione & consideratione illustrata & informata fuerit. Nam hoc demum est, quod nos quaerimus, proptereaque rationem

ad scripturam sacrã, tanquam ad Normam seu ad principia Theologica adstrinximus. At hoc ipsum, inquis, illi inficiantur, statuuntque, ne quidem si scripturam sequi ducem velit ratio, eam res sacras posse percipere. Verum enimverò si id de perfecta & omnibus numeris absoluta cognitione intelligunt: nihil inde adversus nostram sententiam colligent: nisi eãdem opera nec fidem, nec Spiritum Sanctum, nec Ecclesiam, nec Papam, nec scripturam controversiarum fidei iudicem esse, concludere voluerint. Etenim perfecta illa cognitio in hac vita nemini plane data est. *Videmus nunc*, inquit Apostolus, *per Speculum in ænigmate: tunc autem à facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut*

1. Cor.
13:12.

& cognitus sum. Deinde etiam res naturales hoc modo supra rationem esse dicendæ sunt. Quis enim est hominum, qui perfectam omnium rerum naturalium cognitionem vel consequutus sit unquam; vel consequi possit? At si de ejusmodi id cognitione intelligitur, quæ ad salutem vel nostram vel aliorum promovendam sufficit: jam proximè præcedente capite eos refutavimus. Docuimus enim rationem sanam ad ejusmodi cognitionem sufficere. Inde apparet, eam illius captum nequaquam transcendere. Non desunt tamen, qui & hæc contrarium probare conantur. Etenim sunt, qui, quæ de miraculis in scriptura commemoratis antea diximus, referunt, quod hæc talia, ut ut revelata sint, ratio tamen capere

nequeat. Sunt alii, qui Deum resque divinas omnes augustiores esse contendunt, quam ut ratio illas possit etiã ex scriptura cognoscere: quod ratio non nisi per species ab objecto conceptas intelligat; at Deus, resque divinæ per nullas species rationi representari possint. Nec enim videri possunt, nec quicquam iis est simile, ut inde earum imago desumi posset: atque ut ut aliquid concipias; non erit tamen adæquatus rei ipsi conceptus, adeoque nec verus. Veritas enim conceptus est adæquatio rei cum intellectu. Sed non efficiunt tamen illa, quo minus sententia nostra vera sit. Etenim quod ad miracula attinet à scriptura commemorata, ea supra naturam esse cognoscimus. Supra rationem tum

de-

demum esse dabimus, quum scripturam supra rationis captum esse demonstratum fuerit. Quantum enim de miraculis scriptura revelavit: tantum intelligi potest. Quod revelatum non est, id ut intelligatur, minime opus est. In altera verò objectione multa sumuntur, quæ concedi necesse non est. Primum rationem non nisi per species ab objecto desumptas intelligere, falsum est. Quæ enim alioqui causarum, effectorum, subjectorum, adjunctorum, substantiæ, accidentis, relationis, frigoris, caloris, virtutis, vitiique, aliarumque rerum in genere consideratarum species esse possent? Eas enim nemo unquam vidit. Ergo nec species ab illis desumptæ rationi offerri possunt. Et ratio tamen eas intelli-

telligit. Nimirum & ratiocinatione ex principiis certis, & comparatione cum rebus aliis varias sibi ratio species formare potest: etiamsi nunquam obiectum in sensus incurrit. Ita ideam potest quisquam concipere viri boni, bene constitutę Reipub. aliarumque rerum, etiamsi eas nunquam vidit vel audivit. Comparatio autem illa cum rebus aliis non est necesse, ut sit planè similitum, aut parium: potest esse & dissimilium & imparium; quomodo res invisibiles, Spiritum, intellectum, animam aliaque similia concipimus. Atque id in divinis fieri ex rerum naturalium consideratione etiam à Scholasticis observatum est. Triplicem enim illi Deum cognoscendi viam tradiderunt: Causalitatis, Perfectionis,

Re-

Remotionis. Viam caussalita-
 tis dixerunt, quam nos sub rati-
 ocinatione ex certis principiis
 complexi sumus: quum ratio ag-
 noscit res naturales, & exinde
 colligit harum & caussam, &
 rectorem esse, quem appellamus
 Deum: eumque esse potentem,
 sapientem, justum, & porro
 nobis colendum: quæque sunt
 hujus generis alia. Via perfe-
 ctionis est, quam diximus com-
 parationem imparium, minorum
 nempe & majorum: quando
 quicquid perfectionis in natura-
 libus reperitur, id eminentiori
 modo in Deo esse intelligitur.
 Via denique remotionis est,
 quam ex comparatione dissimi-
 lium duximus: quâ quicquid im-
 perfectionis in rebus naturali-
 bus deprehenditur, id à Deo
 removetur. Quod si verò id
 fieri

fieri potest vi rationis, ex intuitu rerum naturalium : quanto magis ex consideratione divinæ relationis in sacris literis comprehensæ! Si id locum habet in Deo ipso cognoscendo: quanto magis in rebus aliis sacris, seu ad theologiam ac religionem pertinentibus, quæ Deus ipse non sunt. Majorem enim istæ cum illis, quæ sui nobis afferunt species, quam Deus convenientiam habent. Atque hinc etiam apparet, admittendum non esse illud, quod ad-versariorum ratiocinatio fundamenti loco collocare videtur. Nam quod species intelligibilis ab essentiali forma Dei desumpta esse perpetuo debeat, id ne in rebus quidem corporalibus ubique locum habet. Sæpè à figura externa: sæpe ab aliis acci-

cidentibus desumitur. Perfectior quidem est cognitio, quæ ex specie formæ essentialis habetur: Sed tamen quæ imperfectior est, neque nulla, neque falsa est. Neque obstat, quod imperfectio non sit adæquata perfectiori. Etenim adæquatio illa rei & intellectus nostri, quæ ad conceptum nostrorum veritatem requiritur, non eò usque extendi debet, ut perfectionem in sese comprehendat, imperfectionemque omnè excludat; aliquin paucissima etiam ex rebus naturalibus ratio cognosceret. Et quotus quotus quisque parentum suos liberos, liberorum suos parentes, fratrum suos fratres ac sorores, magistratum subditos, subditorum magistratus, vicinorum vicinos suos nosset. Nimirum sufficit ad veritatem

H

cog-

cognitionis ejusmodi conceptuum nostrorum cum re ipsa convenientia, qua nihil intellectui representetur; quod in re ipsa non sit: nihilque quod in se, negetur. Quod si plura sint in re, quam per speciem afferuntur: imperfecta quidem species est, sed tamen hæcenus adæquata seu conveniens, & proinde non falsa. At, inquis, falsus est conceptus, qui alius est, atque res ipsa est. Si autem res ipsa perfecta est; conceptus autem imperfectus: alius utique est, & proinde falsus. Respondeo: Ille demum conceptus falsus est, qui ita est alius, ut vel aliquid ponat, quod rei non inest; vel tollat aut neget, quod inest. Ut si quis equum pro libro, panem pro homine, ægrotum pro sano, sub ista formali ratione concipiat.

piat. At de imperfecto conceptu neutrum istorum dici potest. Quicquid enim rei inesse ponit, id revera inest. Et utut plura alia insint, quæ non repræsentat, ea tamen nec tollit, nec inesse negat, sed tantum omittit, seu non concipit. Itaque eo modo alius dici nequit, ut falsus sit. Imò ob id ipsum verus est imperfectus conceptus; quia perfectus verus esset: Imperfectum enim pars perfecti est. Si ergo totum est: partem etiam esse non est dubitandum. Quod si verò quisquam conceptum imperfectum tanquam perfectum vendicaret, & hoc tantum, quod concepit, rei inesse pronuntiaret, negans interim alia plura inesse, aut contrarium ponens: ejus conceptus non imperfectus esset; sed plane

alius generis, & proinde falsus; Idque ob id ipsum, quia perfectior verus esset. Pars enim non est integrum. Quemadmodum si quis equum conciperet pedes album, quum totus alias albus esset: vel negaret ille reliquum equi corpus album esse, vel non negaret, ignorans scilicet, aut non concipiens reliqui corporis colorem. Si illud: falsus conceptus esset. Totus enim equus albus est: ergo non tantum pedes. Si istud: imperfectus & verus conceptus esset. Totus enim equus albus est. Ergo & pedes. Itaque & imperfectus conceptus verus esse potest: Neque propterea negandum, rationem res sacras posse concipere: quod perfectè concipere nequeat. Patet ergo, nec supra acc contra rationem esse, que in

sacris

lucris literis nobis cognoscenda proponuntur: ut frustra omnino sint, qui inde probare conantur, rationem non posse controversiarum fidei iudicem esse.

Caput V. I.

De Errere Rationis.

DEduxit nos ordo paulò ante constitutus ad naturam rationis penitus inspiciendam. Eam autem inde ineptam esse ad sustinendum iudicis munus arguunt, quod tam erroribus obnoxia, tum nimis corrupta ac deperdita sit. Et primum quidem ex eo, quia errare ac falli in iudicio potest ratio, nullam colligunt superesse certitudinem, ad eòque nec fidem: verum in perpetua

dubitatione hominem relinqui, aut saltem in meram opinionem abire, quicquid fidei aut certitudinis nomine vendiderit; siquidem rationi committatur iudicium. Cujusque enim rationem falli posse manifestum est. Inde ergo credere debes, fieri posse, ut fallaris & erres: idque non in futurum tantum; sed & hoc ipso tempore. Neque enim ullum, saltem haud certum tempus est, quo falli homo non possit. At fidei certitudo requirit, ut credas fieri non posse, ut modò seu in re ista, quæ præ manibus est, fallaris, seu erres. Hæc enim fidei certitudinisque natura est. Fieri autem posse, & non posse, ut erres, sunt contradictoria: adedque si illud ponatur, hoc tollendum fuerit. Ponitur autem illud prius, dum suum cuique

que iudicium sufficere in rebus ad salutem necessariis statuitur. Itaque posterius; & porro fides ejusque certitudo omnis everte- tur. Hoc autem quum longè sit absurdissimum: rationis cur- jusque iudicium non sufficere concludendum erit. Ita qui- dem illi. Sed primùm possemus ad Baronium & Lactantium hu- jusmodi argumentatorem reji- cere ut ab illis solutionem huius argumenti peteret. Illi enim, uti vidimus, rationem constitu- erunt iudicem. Ne de Deo & Prophetis eius, deque Christo, ejusque Apostolis, quorum de- ratione sententias adduximus, nunc quicquam dicamus. Er- gò aut rationis imbecillitatem eos ignorasse; aut eorum judi- cio infirmam, esse ratiocinatio- nem tuam agnosces. Deinde

quid si tibi adversaretur ea ob-
jectio? Nonne tibi de eius so-
lutione serid cogitandum esset?
In te ipsum idem telum retor-
quebimus. Quæro enim ex te,
quisquis ad hunc argumentaris
modum: certusne sis de ratio-
cinationis istius tuæ bonitate; an
fluctues? certum te esse, haud
dubie dices. Alioqui enim quid
me vis illi credere, cui tu ipse fi-
dem non habes? At unde certus
es? Pontificisne Romani, & an
tuo ipsius, seu rationis tuæ judi-
cio? Si illud, quo iudice certus
es, Romanum Pontificem recte
iudicatis. An quia supremum
Ecclesiæ caput esse, & ab errore
immunem ex sacris literis ratio
tua iudicat? At falli rationis tuæ
iudicium potest. Quo ergo ju-
dice certus es, Romanum Pon-
tificem esse caput Ecclesiæ, cum-

que in sacris litteris ab errore immunem pronunciarī? Hunc denique, non alium esse Romanum Pontificem? Si rursus ad Papam confugas; per circulum non unum miser obtrabis. Quicquid hic dicit, certum est. Quia est Pontifex Romanus & caput Ecclesiæ. Esse autem hunc Romanum Pontificem, Ecclesiæque caput: & præterea, quicquid Romanus Pontifex, aut Ecclesiæ caput dicit, id omnino certum esse; id totum inde probatur: quod id omne dicit: quicquid autem ipse dicit certum est. En redimus, unde egressi eramus. Itaque ut rationis tuæ iudicio certum te esse dicas, necesse est. At falli rationis tuæ iudicium potest. Quid si ergo & hic fallatur? ubi igitur fides? ubi certitudo tua de hac ipsa

ipsa ratiocinatione? Nec est quod dicas, rationis tuę judicium Pontificis maximi judicio, ne fallatur, sustineri. Etenim ad eosdem in idem recurrentes circulos, quos de Papæ judicio modò vidimus, res redibit tamen. Neque evaseris, etiamsi ad Spiritus Sancti judicium provocas. In eandem enim te orbitam, quam supra vidimus, cum Paręo Becanus tuus circumducet. Sed esto: sive tu dubites: sive undecunque certus sis: quid ista apud me ratiocinatione queris? Nonne ut & ego, quæ concludis, juxta tecum approbem? At cujus judicio? Papæ ne, an meo ipsius? Si Papæ, ineptus es. Ejus enim ut sequat judicium, obstrictum me, ut nosti, minime credo. Imò ut crederem, hac ipsa ratiocinatione ex parte

volebas efficere. Nonne ergo iterum in erroris me abduces circulum? Papæ iudicio standum est: quia aliàs nulla erit fides certa. Hoc probatur; quia ita iudicat Papa. Consequentia ratio est: quia Papæ iudicio standum est. Atque inde egressi eramus. Itaque necesse est, ut aut meo ipsius seu rationis meæ iudicio tuam istam ratiocinationem subicias; aut Spiritu S. me præditum dicas, quò rectè diiudicasse, quod objicis, possis. At hoc mihi tu haud facile concedes. Si verd ea rationis iudicio certitudo consistere nequit: quò certus esse poterò, utrum rectè, an secus colligas. Vides igitur, tuò te jugulari gladio. Sed nisi obtusum sit istud telum, altius metuendum est vulnus, non nobis solùm, adversariove nostro; sed

& omnibus in universum Christianis: imo omnibus quaecunque religionem, aut cujusque tandem rei scientiam aliquam profitentibus. Neque enim Pyrrhonicam tantum, & plusquam Academicam dubitationem, sed & quod horrendum, Athellum plenis velis inducit. Quid enim? Deum esse, ejusque cultum aliquem, sacrâ religionem: utrius nisi rationis nostræ judicio constat? Ecclesiae enim Romanique Pontificis judicium cuius ille aestimabit, qui vel Deum religionemque ullam esse negat, vel saltem non credit? Etenim, si quam illa auctoritatem habent: non nisi à Deo religionemque habent. Tolle Deum: ubi religio? ubi Ecclesia? ubi Pontifex locum habebit? Tantum abest ut vel Ecclesiae, vel Pon-

Pontificis judicio religio fidelis-
 que, qua Deus esse creditur,
 iunitur. Ad Spiritus Sancti
 iudicium si quis confugere velit.
 Patxi Circalum cogitet. Restat
 ergo privatam rationis cujusque
 iudicium. At falli id. potest.
 Itaque de Deo, deque religione
 nulla fides, nulla certitudo erit.
 Eritque nihil aliud, quam suavis
 quedam opinio, quicquid de
 Deo ejusque cultu credis. De
 scientiis res pariter manifesta est.
 Cujus enim nisi rationis tuæ ju-
 dicio, scis verum esse, quod scire
 te arbitraris? Apud omnes in-
 confesso est, universam philoso-
 phiam non nisi rationis iudicio
 subjectam esse. Nec auditum un-
 quã, aliam aliquem iudicem pu-
 blicum, qui ab omni plane errore
 immunis esset, vel à quoquam
 expetitur, vel cuiquam datum
 esse

esse. Et ne quidem dari potuit. Quod si ergo, quia inbecille & errori obnoxium est, rationis nostræ iudicium, nulla esse certitudo potest : nulla restabit omnino scientia : sed perpetuo dubitandum erit, an bis duo sint quatuor? an centrum sit in circuli medio? an tres anguli in quovis triangulo sint & quales duobus rectis? an totum majus sua parte? an quicquid affirmatur negaturve de genere, idem etiam de speciebus omnibus affirmandum negandumve sit? et quæ sunt alia hujus generis quam plurima. Verum ulterius etiam, nisi cavearis, hoc malum serpet. Nemo enim negare potest, & sensus nostros falli posse. Docet quidem Philosophus, sensus circa proprium objectum non decipi: nimirum quod sit color; vel quod sit

fit sonus. At in eo tamen, quid sit, quod coloratū est, vel ubi, aut quid sit quod sonat, aut ubi sit, decipi posse concedit. Et certè, circa proprium etiam objectum sensus errare posse, nimis manifestum est. Si enim organum sit læsum, nec rectè dispositum, aut defectu aliquo laboret, error facile contingit. Sic febricitantium gustui dulcia videntur amara, & ictericis omnia flava sunt. Sic ebrii duplum vident, & qui nave vehuntur, iis littus moveri, navis stare videtur. Deinde erratur facile, si medium sese legitimè non habeat. Sic Sol oriens rubicundus, & major apparet. Ita per vitrum coloratum res eodem colore infectæ videntur: & perspicillum literas majores exhibet. Erratur porò facile, si legitima non sit distantia.

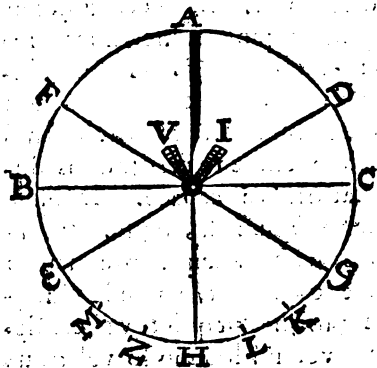
stantia. Non vides, quod Iplis oculis plane imponitur, si que iusto longius absit, corpus quadratum ob angulos evanescentes rotundum apparet, longaque minus, quam re ipsa est. Præterea, nisi iustus sit objectus: nisi mora sit aliqua: nisi animus denique attendat, nihil facilius est quam falli sensus. Fieri autem facile potest, ut ex enumeratis aliquid desit. Neque enim necesse ad errorem pariendum simul in omnibus esse vitium. Unus etiam defectus sufficit. Quis autem de singulis te certum reddet perpetuo? Itaque ut ut modò te vigilare, videre, legere existimes: certus esse nequaquam poteris. Vides, cordate lector, quò te ista adversus nos producta ratiocinatio ducat. Et id ipsum fusi-

us explicare debuimus : Non quidē quod aduersarios nostros id totum, quod ista secum, si firma esset, ratiocinatio traheret, datā operā inductum omnemque religionem, omnem scientiam ac certitudinem eversum ite existimemus. Quam ita ipsorum comparata sit religio, ut si quis ultra vulgus sapiat, & seridē rē consideret, non possit non vel hæreticus, ut illi appellant, vel atheus fieri. Si enim Deus est, qui curam gerit rerum humanarum: certe illa non potest esse vera religio. Hinc Hæreticus. Quod si quis à posteriori incipiat: si non est alia, præter pontificiā, religio: sequitur Deū, qui humana curet, nullum esse. Atque inde fit Atheus. Unde quisque suspicari posset, eos, quæ diximus; ista ratiocinatione

tione omnino quæres: qua de re
 ipsi viderint. Nos impruden-
 tiæ ipsorum hoc totum adscribe-
 re malumus, adeoque monemus
 & ipsos, & quosvis alios, non
 tantum, ne isti argumentationi
 quicquam tribuendum putent,
 neque adversus nos eam urge-
 ant: Verum etiã, ut qua ratione
 vis ejus infringi, & infirmitas
 cuivis luculenter ostendi queat,
 ipsi nobiscum dispiciant. Si
 enim ea absurda sunt, quæ inde
 sequuntur (vix quidem abfur-
 dissima esse quivis cordatus fa-
 tebitur) jam ipsam ratiocina-
 tionem non recte constitutam
 esse oportet: Sed ubi est vitium?
 Hoc opus, hic labor erit adver-
 sariis nostris, nisi vineta sua cæ-
 dere velint. Nos in eo esse ex-
 istimamus, quod tum de certitu-
 dine, tum de rationis, sensuum-
 que

que nostrorum imbecillitate dictum est. Et ad certitudinem quidem quod attinet, dubitationi ea opponitur. Itaque ubicunque dubitatio locum non habet: ibi certitudo erit. Sermo autem est de re certitudinis dubitationisve capace. Dubitatio verò tum est, quum in utraque partem æque prægnantes sive re ipsa sunt, sive esse videntur rationes: ut quò te vertere debes vel nullo modo vel æque saltem appareat. Quemadmodum si statera ad ponderum in utraque B & C positorum æqualitatem in æquilibrio A subsistit; nec vel huic vel illi parti annuit. Ergò quamprimum alterius partis rationes præponderant, certitudo est & animus extra dubitationem positus. Quemadmodum statera I. si Gr. vel si Er

gra-

gravius sit, statera V est extra
 æquilibrium. Unde quæ sit cer-
 titudinis natura, nullo negotio
 colligi poterit. Primo enim hic
 liquidò cernitur, non in puncto
 consistere certitudinem; sed su-
 am habere latitudinem gradus-
 que distinctos. Quis enim non
 videt, multum soltate spaciū in-

ter

ter B A, & C H? Quare ut non tum demum altera lanx preponderat, si ex C. in H deprimatur; altera vero in A elevetur; statetque sit linea C: ita certi & extra dubitationem non tum demum sumus, quum alterius partis rationes assensum nostrum veluti ex C ab H deprimunt; alterius ex B in A elevant (id quod fit, si illæ firmissimæ; hæ nullius sunt ponderis). Sed etiam si inter C & H, vel B & H, sive in E aut G, sive in M aut K, sive in N aut L, sive in intermediis denique spatiis assensus ille noster subsistat: id quod fit, si hujus partis rationes alicujus tamen sunt ponderis; licet illis non respondeant. Quin etiam dabitur, non in puncto dubitationem consistere, sed latitudinem habere suam: ut ne quidem stateta I aut V, extra æqui-

æquilibrium esse; nec G aut E præponderare dicatur. At in K & M: at in L & N præponderat! Quid? dentur triginta gradus quadrantis dubitationi, restabunt sexaginta certitudinis: quibus singulis extra dubitationem sumpositus. Deinde & hoc ex dictis patet: summum certitudinis gradum non illum tantum esse, quum nullæ plane pro adversa parte sunt rationes; Verum etiam, quum sunt quidem, & per se etiam consideratæ non contemnendæ, sed tamen quæ cum alterius partis rationibus non sunt conferendæ. Quemadmodum lancem alteram libra integra in H deprimat, non tantum si in alterâ parte nihil sit positum, aut drachma una atque altera; sed etiam licet aliquot uncie sint, pauciores tamen, quam quæ libram

bram dimovere, aut ex imo H
attollere queant. Apparet hinc
præterea, certitudinem esse ex
rationum seu argumentorum al-
terius partis præ altera, ut sic di-
cam, pondere, id est, concluden-
di necessitate. Etsi enim & mul-
tudo non parum valet, per se
tamen haud quidquam efficit: ni-
si singulis aliqua gravitas seu
probandi vis insit. Etenim tunc
demum, ut in exercitu, quæ non
profunt singula, multa juvant.
Cæteroque vel una etiam ratio
firmiter concludens longe plus
valet, quam ingens infirmarum
numerus. Quid verò tum fiet,
si singulæ aded firmæ sint, ut per
se etiam sine aliis sufficere pos-
sent? Quocirca si ex alterâ par-
te rationes sint sive plures sive
pauciores, at graviores certè,
id est, firmitus concludentes: jam

cer-

certus potest esse animus. Vt ut ex alterâ parte, non pauciores imo & plures sint; modo ne tanta in illis sit concludendi necessitas; nequaquam certitudinem evertere, animumque reddere dubium queunt. Id equidem haud negaverim, fieri posse, quin etiam sepiissime, nec malè fieri: ut qui hujus partis rationibus certus sit redditus; tamen vel alterius partis rationes se auditurum, melioraque docenti cessurum sese asserat, vel usque dum alterius partis rationes examinaverit, assensum suspendat. At neutrum ex dubitatione est protinus aut animi incertitudine. Sed tantum ex æquitatis ac justitiæ; immo & ex veritatis & majoris certitudinis studio. Et illud quidem in supremo etiam certitudinis gradu locum
habet

habet: Hoc verò in inferioribus tantum gradibus contingere potest: Vtrumque autem nunc magis, nunc minus, prout rationes adversæ partis comparatæ sunt. Etenim duum in universum rationes sunt generum: Quædam speciales; quædam generaliores. Illæ, quæ rei subjecti sunt propriæ; & plerumque sunt fortiores, tum per se, quod propius rem contingant. Tum quod generalis illis pondus suum addant. Generalis autem desumptæ sunt tum ex rationis sensuumque nostrorum imbecillitate: tum ex aliorum non paucorum exemplis, qui ut ut certissime severitatem tenere perituum haberent, nihilominus falsi fuerint. Itaque si speciales sint adversarii rationes, fieri aliquando potest, ut animus hæreat, & de earum solutione

tionē sit sollicitus. At si generales tantum illę sint: nihil movebitur, modò eam adhibuerit diligentiam, quę ab homine cordato & veritatis studioso requiri potest, sitque insuper pietatis & innocentię amans, divinique spiritus auxilium seriò imploret. Hęc talia enim aut eorum aliquid istis exemplis, quę commemorata sunt, defuisse censendum est. De imbecillitate verò rationis, sensuumque nunc porro explicandum est. Dicimus ergo, non in omnibus falli rationem sensusque nostros posse: Et ubi potest, non perpetuo tantam esse imbecillitatem, ut nihil certitudinis sit reliquum. Falli certe sensus nostros non posse, si omnes erroris causę sint remotę, adversarii ipsi concedant necesse est. Non potest autem fieri, quin,
si

si hoc ipsum ageres, diligentiam-
que adhiberes, errorem aut im-
pedimentum, errorisve causam,
si esset, animadverteres. Neque
credendum est ullo modo, o-
mnes homines, in re eadem, eo-
dem plane modo simul errare.
Quæro enim ex te lector, mor-
tuusne sis, an vivas? vigilesne,
an dormias? legas, an ares? librum
ne, an pennam? manibusne, an
pedibus teneas? scis te sanum es-
se. Nec enim ullos sentis dolo-
res. Et ut aliàs, ita nunc quoque
negotia tua prompta exequi va-
les. Medium visus est, aer, ut so-
let, temperatus & lucidus. Di-
stantia justa est, situs moraque
justa. Animus quoque attendit.
Quin magis attendat, tentetque
idem per diversa media, distan-
tias, situsque & moram segnio-
rem. Eodem tamen modo te li-
brum

brum manibus tenere ac legere
judicabis. Quî hic falli posses?
Quod si verò tibi ipsi non cre-
dis, aut alius pervicacior nega-
verit: Cajum, Titium, Sejum,
Sempronium, Hermachû, Cal-
liam aliosque quotquot, quos-
que volueris adi: & quid te age-
re censeant, ex singulis seorsim
quære. Quacunque tandem lin-
guâ utantur; quocunque etiam
appellabunt nomine: id te agere
dicent, quod latinis est legere.
Qui autem fieri posset, ut hi o-
mnes nihil antea moniti, & co-
dem quidem modo, in re adedò
manifesta errarent? Si quisque
flagris cæderetur continue: pos-
setne, num vapulet, ambigere?
si in ignem conjiceretur: posset
ne, num is urat, dubitare? si ma-
nus pedesque amputarentur: pos-
setne te saucium esse inficiari?

Patet ergo manifeste, non perpetuo errori obnoxium esse sensuum nostrorum iudicium. Quod ad rationem attinet, falli ea non potest in primis illis principiis: quod nihil simul sit & non sit: quod causa effecto prior: quod integrum membro majus, & quæ sunt ejus generis quam plurima. Falli non potest in generali ratiocinationis modo: quod ab universalis ad particulare legitima sit collectio; quod ex meris particularibus, negativisque nihil necessario concludatur: & quæ sunt similia. Falli non potest in Mathematicis illis: quod bis duo sint quatuor: quod equalibus addita inæqualia faciant inæqualia: quod hypotenusæ sua latera, seu secans radium tangentemque, aut radius sinum rectum & complementi possit: & quæ sunt sex-

centa alia. In his talibus, inquã, falli ratio nullo modo potest, adeoque tanta hic judici certitudo est, ut non tantum nihil in contrariam partem, quod quidem alicujus momenti sit, objici possit; sed ut hæc ipsa rationibus confirmare plane necesse non sit. Extemplo enim quamprimum intelligit animus, etiam sine hæsitatione, approbat: De rebus Physicis, Moralibus, ac Theologicis quid dicemus? Falline etiam in eo potest ratio nostra, quod lucente sole diem esse judicat? hyeme rosas non nasci? omnia propter finem agere? tandem deveniendum ad summum aliquem rectorem, qui finem singulis præscripsit, ad eumque dirigit, quæ Deum appellant? finem non nisi bonum esse? media ad bonum finem non malefacta, sed

virtutes esse? si Deus sit, qui res humanas curet: enim esse æternū, sapientem, potentem, justum: adeoque porro metrendum & colendum; colendum, inquam, non sceleribus ac vitiis; sed pietate & sanctitate? Et quis enumerabit omnia? Esto sanè, non sit in istis tanta certitudo, quanta in superioribus, quod hic pro adversa parte aliquid opponi queat; unde & hanc partem argumentationis argumentis confirmari necesse sit, id quod perpetuo tamen verum esse negamus. At summus etiam, uti vidimus, certitudinis gradus is nihilominus est, cui opponi quidem aliquid potest, sed tamen minoris ponderis, quam ut lancem hanc dimovere, & ex imo atollere queat. Ejusmodi autem certitudo etiam in rebus ad salutem

necessariis sufficit. Quum ergo illa, utut imbecillum aliàs sit rationis sensuumque nostrorum iudicium, nihilominus haberi possit: jam nihil in istâ ratiocinatione superest, quod à nostrâ nos dimovere sententiâ possit. Quid? etiamsi minor certitudinis gradus esset, esset tamen ad fidem constituendam sufficiens. Suos enim & ipsa gradus habet. Est enim perfecta fides, est perfectior, est perfectissima. Sic etiam imperfecta est, est & imperfectior, & imperfectissima. Quid? est & dubia fides, & ex futuro eventu suspensa. Quâ de re videatur Iesuitarum doctissimus *Maldonatus*. Præterea in eo maxime fidei virtus, & ut sic dicam, meritum cernitur, si magnis etiam sese opponat obstaculis.

Comt
in Ioh:
4:18. &
seq:

Caput VII.

De Corruptione Rationis.

Alterum quod in naturâ rationis reprehendunt adversarii, id esse diximus, quod corruptam esse, & proinde ad judicandum de rebus sacris ineptam clamitent. Verum istud rem, quam volunt, nequaquam conficit. Si enim ejusmodi intelligant corruptionem rationis, quæ ex vitiorum consuetudine contracta est, uti verbigratia, ebriosis, iracundi ad judicandum inepti istorum vitiorum consuetudine redduntur, vel quæ à Deo ob antecessa scelera est immissa, veluti cum ille flagitiosos excæcat & mente quodammodo privat, seu

in sensum reprobum tradit; tum extra oleas eos vagari manifestum est. Neque enim in universum omnibus, vel istam vel illam inesse corruptionem audent dicere. Nam in quibusdam tantum reperiri hominibus certum est. Illorum verò, qui hoc modo depravati sunt, ratio sana non est: nec talis, qualis à nobis iudex, constituta fuit. Sint ergo illi tales inepti: At non propterea alii, quorum nondum eo modo corrupta est ratio. Quod si verò universalem quandam rationis intelligant depravationem, quæ omnibus omnino hominibus naturaliter insit, eò quod ex lapsu primorum parentum dependeat; tum mirari cum primis licet, quò factum, ut nec *Baronius*, nec *Lactantius* hæc objectio retinuerit, quo minus

nus rationem sanam etiamnum post lapsum, uti supra vidimus, controversiarum fidei iudicem nobiscum constituerent. Aut ejusmodi illos corruptionem ignorasse necesse est: aut probè animadvertisse, etiam si sit, non impedire tamen, quin sufficiens ad fidei controversias dijudicandum, etiam post lapsum hominis, sit ratio. Nos certe de ratione hucusque locuti sumus tali, qualis naturaliter post lapsum omnibus generatim hominibus hodieque inest, dictoque modo excolitur. Neque Ciceroni, cujus testimonium ante adduximus, de alia aliquâ ratione quicquam constitit, neque ullum ejus rei indicium est, quod de alia ratione Deus ipse, aut Prophetæ, aut Christus, aut ejus denique Apostoli verbis supra à

nobis allegatis, loquantur. Quin imo de hac ipsa eos loqui manifestum est. Hominibus enim post lapsum viventibus id, de quo agunt, vel exprobrant, vel præcipiunt. Sive jam corrupta ea sit; sive non sit: de illâ, quæ attulimus, omnia verissima sunt. Neque enim dici potest, corruptione etiam positâ, adeo omnia corrupta esse hominis membra, omnesque animæ facultates, ut officium facere suum amplius nequeant. Alioqui nec pes stare, nec manus comprehendere, nec oculus videre, nec auris audire, nec phantasia legere, nec memoria retinere quicquam posset. At hoc sine dubio absurde dicitur. Quî ergo ratio, quod ejus est officium, intelligere & dijudicare non posset? Steterit sane firmissus homo

ante lapsum , comprehenderit fortius, viderit acutius, audierit velocius , intellexerit facilius, judicabit acrius: Nunc verò corrupti sunt pedes, manus , oculi, aures, ratio. Attamen ut pedes satis adhuc sunt apti ad consistendum, manus ad comprehendendum , oculi ad videndum, aures ad audiendum: ita rationi tantum haut dubie restabit aptitudinis , quantum ad intelligendum & judicandum sufficit. Exceptioni autem illi , quod in naturalibus id valeat, non in spiritualibus , jam ante occurrimus: ostendimusque , rationem, qualis naturaliter nunc etiam post lapsum in omnibus est hominibus non magis ad naturalia, quam ad spiritualia determinatam esse, neque minus ad divina quam humana, percipienda &

dijū-

dijudicanda per se accommodatam : Differentiam non nisi in principiis , & revelationis modo, ac tractationis raritate , aut frequentia consistere. Sed operæ pretium erit inquirere, utrum eo, quo illi dicunt, modo hominis natura , ac porro etiam ratio ex lapsu Adami corrupta sit. Nam etsi, ut vidimus, corruptio illa, si esset, nostræ sententiæ nihil obstaret : Si tamen præterea planum fuerit , nullam esse ejusmodi corruptionem; adversariorum objectio nullas vires habebit, & sententiæ nostræ veritas erit manifestior. Itaque si, ut illi tradunt , propter Adami Evæque primum peccatum, & ipsorum, & omnium porro hominum corrupta esset ratio, seu natura universa : tum verò necesse est, ut vel peccatum illud

sua

suâ naturâ ejusmodi corruptionem secum traxerit, vel Deus peccatum vindicans, ejusmodi pœnam liberâ voluntate imposuerit. At neutrum vero est consentaneum. Etenim si prius illud dicas; quid causæ est, cur non sequentia peccata pariter tale malum hominibus attraxerint, & graviora etiam gravius? Peccarunt autem sæpius non tantum primi parentes, sed & omnes eorum posterii. Itaque & illi subinde post singulos peccatorum actus pejores facti, graviusque corrupti fuissent: & nos post tot demum generationes nati, cum ob hereditariam, tum ob nostris erroribus contractam depravationem vix homines essemus; aut manus pedesve movere, id est, ne peccare quidem amplius possemus. Hoc

autem, nisi vehementer fallor, falsum est. Falsum ergo & illud, unde consequitur: Nempe peccatum ipsum per se ejusmodi depravationem humanæ naturæ secum trahere. Non negamus equidem ex crebris peccatorum actibus contrahi peccandi habitum: naturamque hâc ratione non nihil corrumpi: Sed hoc ad rem nostram nihil facere, jam ante ostendimus. Peccatum enim illud Adami primum, ex quo illi omnia hæc mala accessunt, unicum tantum fuit, seu actus unicus: Is ergo habitum parere haut potuit. Et utur ex posteris hoc modo corruptam naturam quidam habeant, de omnibus tamen id ipsum dici nequit. Neque ejus rei origo in Adamo, aut primo ejus peccato; sed in voluntariâ posteriorum malitiâ

quærenda est. Non negamus, etiam concupiscentiam quandam mali vi seminis parentum transfundi in posteros. Sed id primum necesse non est, ex primo Adami peccato derivare. Poterunt enim & proximi parentes in causa esse. Deinde concupiscentia illa non ex hac universali humanæ naturæ corruptione originem trahit. Nam etiam in Adamo Evaque ante lapsum fuit: concupiverunt enim fructum vetitum, antequam comederunt. An ergo corrupti erant, antequam corrumpentur? Nec est ipsa illa corruptio. Nam si concupivissent quidem primi parentes fructum, abstinuissent tamen: haut dubie præceptum Dei, quod de non comedendo erat, non de non concupiscendo, transgressi non fu-

is-

issent. Neque igitur corrupti inde fuissent. Deinde non universalis, seu in omnibus omnino hominibus illa concupiscentia est: Et si quibus inest, in aliis major, in aliis minor est. Præterea honestâ educatione & studio corrigi ac plane tolli potest. At eam corruptionem & omnibus inesse, & parem in omnibus esse, necesse est. Et nunquam, quoad homo vixerit, tolli posse, assertores ejus volunt. Ergo nihil illi cum hac corruptione commune est. Quod si verò ad alterum illud confugas, Deumque primum illud Adami peccatum ejuscemodi corruptione vindicasse dicas: tum haut scio an longius à veritate recedas. Etenim quæ facta unquam esse probari nequeunt, asseris: & quæ justa non sunt, Deo attri-

attribuis. Ne de eo nunc quicquam dicam, quod nequaquam dignum sit Deo, humanum genus, quod in laudem & gloriam suam condiderat, post primum illum, eumque unicum peccati actum tantopere depravare, ut ad finem istum consequendum plane ineptum redderetur. Non parum certe, si id, quod illi volunt, verum esset, Dei, si non æquitati, saltem benignitati, sapientiæ, constantiæque decederet. Illud verò ab omni æquitate & justitiâ remotissimum est, ad eoque Deo sine blasphemiâ attribui nequit, quod propter primum illud Adami peccatum posterios omnes puniverit: quum innocentes illi hætenus fuerint. Neque enim consentire, neque quicquam ad factum illud conferre, quum nondum essent, po-

tue-

tuerunt. De pœna autem proprie dicta loquimur: quam noxæ vindictam supra definivimus. Etsi enim si absolutum Dei jus, ab omnibus remotum promissionibus, spectes, sine injuria etiam innocentissimum affligere, penitusque in nihilum redigere Deus potest: punire tamen innocentem, quæ is talis est, jure nequit. Pœna enim sine injustitia locum non habet, nisi ubi noxa seu culpa est. Quare cum posteri Adami, utut ceteroqui propter propria peccata pœna digni, quod tamen ad primum illud Adami peccatum attinet, innocentes sint: puniri ob id ipsum sine injuria nequeunt. Neque valet, quod objicere solent, injustum non esse, si debitum paternum exigatur à filio bonorum paternorum hærede: etiamsi debitum hæ-

hæreditate majus sit: quum ergo
posteri Adami humanæ nostræ,
utut corruptæ, hæredes tamen
sint: injustum non erit, debitum
illud Adami ab hæredibus istis
exigi. Diversissima enim ratio
hæreditatis ab humana natura,
quæ a parente primo in posteros
derivatur. In illa enim adeunda
libero arbitrio locus est: in hac
verò adipiscenda minimè. Filio
enim liberum est hæreditatem pa-
ternam adire; vel non adire, cre-
ditoribusque relinquere. At cui
nostrum, quum nondum essemus,
liberum fuit, ex Adamo nasci,
vel non nasci? Qui verò libere
in sese recipit alterius debitum:
is semetipsum debitorem con-
stituit: Itaque illi injuria fieri
nequit. Id quod etiam dicen-
dum, si mortuo parente nihil fi-
lio relinquatur, modo postquam

ex

ex ephebis excessit filius , una
 cum parente debitum contraxe-
 rit , aut bonis paternis usus sit.
 At sine ullo consensu meo alte-
 rius culpa mihi obtrudi non de-
 bet. Minorem vim habet, quod
 de radice objiciunt, quâ corru-
 ptâ integram arborem corrumpi
 necesse sit. Vnde colligunt,
 quia Adam humani generis ra-
 dix fuit : illo delinquente o-
 mnes ejus posteros pœnæ sub-
 jectos esse. Primum enim exi-
 guum probandi robur inesse ar-
 gumentis â similibus ductis,
 vulgo etiam notum est. Dein-
 de recte constitutam esse simili-
 tudinem nego. Nam nec A-
 dam cum radice, nec posteri ejus
 cum arbore eo modo rectè con-
 feruntur. Etenim nec arbor
 radici succedit : Nec radix ante-
 cedit arborem. Deinde radice

ex-

excisa, non est superstes arbor. At Adamus fuit, cum nondum essent posterī, Et isto jamdudum etiam mortuo, illi supersunt. Rectius ergo Adamus primævæ comparatur arbori. Ejus verò posterī surculis, inde exectis, aut arboribus novis inde propagatis. Ex ejusmodi verò comparatione concludi non poterit, jure posteros Adami ob primum illud peccatum puniri potuisse. Sed ut istud sit iniquissimum, est tamen aliquid amplius, idque longe iniquius. Nimirum punire Deus decrevit, & minatus est, punitque homines ob id ipsum, quod non fecerunt ea, quæ facere, ipso impediēte, uti illorum fert sententia, non poterant. De decreto, comminatione, pœnaque res est manifestissima. Homines autem facere non posse, quæ

quæ Deus præcepit, illi maxime urgent, & ut id ipsum obtineant, ad universalem hanc, de qua agimus, naturæ corruptionem confugiunt. Deo deniq; impediente homines, quæ debeant, facere non posse, sequitur, ex eo, si, quod nunc ex illorum sententia potuimus, Deus ob Primum Adami peccatum universalem hominis naturam ejusmodi corruptione vindicavit. Aut insignem ergo Deo injustitiam adscribant, necesse est: aut crassam corruptionis illius ignorantiam. At neutrum sine blasphemia consistere potest. Et istam etiam ipsi, dum Deum corruptionis illius auctorem faciunt, removent. Sequitur igitur, ut illa sententia de universali corruptione humanæ naturæ ac rationis, ex primo Adami peccato derivata, longè sit fal-

falsissima. Neque fieri posse existimandum est, ut factum id esse à Deo, probari queat, quod justitiæ & æquitati repugnare certum est. Potius si quid occurrat ejusmodi, è quo prima fronte istud consequi videatur: cuivis cordato in id sedulò elaborandum, ut ipsum commoda interpretatione adhibita ita explicetur, ne iniquitatis vel minimam particulam Deo omnis æquitatis & rectitudinis fonti imputari necesse sit. Quanquam ad illa, quæ objicere adversarii solent, resolvenda, non multo labore opus est. Partim enim ad experientiam provocant; partim dicta quædam S. Scripturæ producunt, quibus corruptam à Deo, propter primum Adami peccatum, universam hominum naturam demonstrare conantur.

Et ad experientiam quidem quod attinet, ita argumentantur; quia peccati pœna mors est: videmus autem omnes homines mori, etiam eos qui peccatum ipsi nullum commiserunt: quales sunt infantes: ideo, ut primævum illud Adami peccatum in illis morte vindicetur, necesse est. Ad hujus argumentationis resolutionem probe intelligendum est, quomodo mors peccati pœna sit, quomodoque infantes ob primum Adami peccatum moriantur: Illud non hunc habet sensum, quod ibi peccato locus non sit, ubi nec morti locum esse ullum. Hoc enim si simpliciter accipiatur, falsum est. In Adamo enim, etiam ante lapsum, mors locum habebat. Mortalis enim erat. Etenim ita à Deo ab initio creatus fuit;

ut, etiamsi nunquam peccasset, sua tamen natura mori potuisset. Sua, inquam, natura. Nam si Deum respicias, potuisset ille prohibere, ne moreretur unquam, licet mortalis esset. Nimirum distinguendum est, inter mortalitatem & mortem ipsam, seu moriendi necessitatem. Etenim mortalis quisquam esse potest, qui tamen mortis necessitati non sit omnino subiectus. Quemadmodum fideles illi, qui vivi deprehendentur in adventu Domini Iesu, sine dubio mortales futuri sunt, id est tales, qui mori sua natura possent, sibi que relictis omnino morerentur. Nec morientur tamen, sed ex mortalibus, mutatione facta, immortales repente fient. Igitur mors ipsa, seu moriendi necessitas, peccati poena est: non mortali-

tas. Eam enim fuisse hominis naturam, etiam antequam peccaret, ut mori potuerit, non pauca satis manifeste docent. Ex terra enim formatus fuit, & haud dubie talis, qui igne comburi, aqua submergi, laqueo suffocari, ferro confici, ex arbore decidere, lapidibus obrui, à feris lacerari, aliaque ratione violari, si illius naturam respicias, potuerit. Ad sui conservationem cibus; ad speciei propagationem liberorum generatione opus habuit. Istis verò non indigent, qui mori nequeunt. Accedit arbor vitæ, qua opus non fuisset natura immortalibus. Aposto-

2. Cor.
15: 45.

lus certe sine consideratione peccati primum hominem mortalem, Christum immortalem facit: illum ut parentem nostrum naturalem; hunc ut Spi-
ri-

ritualem. Et postquam Christus peccatorum pœnas à fidelibus sustulit; eos tamen mortales adhuc videmus; ut inde satis appareat, mortalitatem non esse peccati pœnam, sed homini naturalem. Neque obstat, quod & mors ipsa, seu moriendi necessitas etiamnum Christi fideles maneat: unde colligi posse videtur, etiam istam naturalem, nec peccati pœnam fore. Etenim distinguendum est iterum inter mortem æternam & temporalem. Illa proprie & vere mors dicenda, & à fidelibus per Christum sublata est: hæc autem non mors, sed formus, & ad vitam sempiternam transitus est. Hæc ut & aliæ calamitates fideles hodieque manent, non ut pœna peccati (Peccata enim illis remissa sunt) sed partim, ut fides

ipsorum probetur; partim ne naturam ipsam hominis hac in vita Deus immutet. Qua ratione non tantum omnis ab Evangelica fide resiliendi prætextus impiis præcideretur; sed & vis quodammodo iis ad conversionem inferretur, nullusque fidei aut virtuti locus relinqueretur. Nimis enim magna esset inter fideles & infideles, quod ad Dei beneficia attinet, in hac vita differentia, si vel his in terris illi perpetuo viverent; vel vivi in cœlum subinde ex illis aliqui raperentur. Ne ergo omnis è medio virtus tolleretur: temporalis illa mors, si modo mors dicenda, à fidelium natura, quam consequitur, auferri non debuit. Id quod etiam in doloribus partus, aliisque naturam hominis consequentibus dicendum est.

Quod

Quod ergo ad alterum attinet, ex dictis apparet, etiam in infantibus mortem locum habere posse; licet nullum in illis peccatum sit: quum & ipsi sua natura mortales sint. Deinde quod ad mortis necessitatem attinet, ea primis quidem parentibus pœna peccati fuit: at non omnibus prorsus eorum posteris: nisi & ipsi peccatum commiserint, in eoque sine pœnitentia perseveraverint. Reliqui verò quod moriantur, non ex eo est, quod peccatum in illis aliquod puniatur: Sed quia ex Adamo morti omnino subiecto nati sunt. Quemadmodum si quisquam ob scelus aliquod suum ignobilitate exiliove puniatur: ipsius posteris ignobilitas illa, & quod in alia terra habitent, non est pœna, sed conditio, in qua nati sunt.

Et hæcenus infantes ob delictum Adami quidem mori dici possunt: Verumtamen, nequaquam puniuntur, sed naturalem mortalitatem, conditione ipsorum, in qua nati sunt, ita ferente, explent. Denique, quum mors æterna peccati pœna sit: Infantes autem æterna morte mori non sit verisimile: Ideo ex infantum morte nequaquam colligi potest, Deum ob primum Adami peccatum pœnam infligere posteris. Restant ergo ex scripturæ loca, quibus probare se posse existimant, universam omnium hominum naturam, ob primum illud Adami peccatum, corruptam esse. Sed quia illa non uno in loco ab aliis explicata sunt, paucis ea hic attingere suffecerit. Quod ergo scriptum est: ** Omnia cogitatio cordis ha-*

mani maligna solum omni die; & iterum: † Cogitatio cordis humanae mala à pueritia: id non nisi de voluntario posterorum peccato intelligendum est. Nec obstat, quod cor ipsum, ejusque cogitationes arguantur. Nam nec inde corruptio totius nature à majoribus derivata probatur. Fuit enim & in Adamo & Eva cogitatio cordis mala, antequam malum facerent. (Peccatum enim illud prius animo conceperunt, quam perpetrarint.) Neque tamen illorum naturam ob majorum aliquod peccatum corruptam esse quisquam dixerit. Deinde quod ad priorem locum attinet, de tali peccato is loquitur, propter quod cum pœnituit Deum, se hominem condidisse: tum diluvio punire decrevit. Atque istud de cor-

† Gen.
8: 21.

ruptione illa ob primum Adami peccatum à Deo ipso profecta dici nequit. In loco posteriore non dicitur, cogitationem cordis humani malam esse (alioqui eadem res in causa est, quare Deus diluvium mundo immittere denuo nollet: quæ antea fuit, quare immitteret) Sed hoc dicit Deus: etiamsi futura sit mala cogitatio cordis humani, se tamen propterea denuo mundum diluvio non puniturum: id, quod pariter cum universali illa corruptione, ex Adami primo peccato dependente, nihil commune habet. Verba porro Davidis: *quod in iniquitate conceptus sit, & quod in peccato ipsum mater ejus calefecerit*: cum de Davide solo loquantur, non protinus ad omnes in universum homines extendenda sunt. Deinde quod

sibi.

Psal. 51:
7.

sibi innatum dicere videtur David, id non ad Adamum, sed ad matrem suam refert. Potuit autem mater Davidis ex peccandi consuetudine corrumpere naturam suam, ex eaque corruptione pronitatem quandam ad peccata in filium transmittere: quæ pronitas tamen nec omnibus insit hominibus, nec ab Adamo usque derivata sit: nec proinde illa sit, de qua modo loquimur, corruptio. Quamvis præterea hyperbolica locutio esse potest: Qualis & illa: *A ver-* Psa. 58:
si sunt ab utero impii, erraverunt à 4.
vulva falsi-loqui. Et, transgresso- Esai. 48:
rem ex utero vocavi te: Itemque; 8.
In peccatis natus es totus. Ne- Ioh. 9:
 que enim hæc ad innatum Adami peccatum referri possunt. 34.
 Etenim verba, cum de peccatorum actibus, tum de peccatis

pluribus loquuntur. At illud unum est, & actus posteriorum dici nequit; ab actualibus enim peccatis vulgo distinguitur. Deinde qui potuisset hoc ipsum impiis objici, quod nec in ipsorum potestate, nec magis ipsis, quam pientissimis omnibus competit? Quod si verò quisquam verba *ab utero*, *à ventre matris* urgeat, iisque innatum & originarium aliquid denotari omnino velit, videat ne & innatam hominibus originalem misericordiam, spem ac fiduciam in Deum eodem argumento statuat. Apud Iobum enim est: *Ab infantia mea crevit mecum miseria, & de utero matris mee egressa est mecum: vel, Deduxi eam nempe viduam; & apud Davidem: tu es, qui extraxisti me de ventre, spes mea ab uteribus matris mee. In te projectus sum ex*

Iob.
31: 18.

Psa. 22;
10: 11.

utero, de ventre matris meae Deus
 meus es tu. Præterea in Adamo om- Rom. 5:
12.
 nes peccasse ex Apostolo objice-
 re solent: sed nec id in textu ha-
 betur, nec ex eo colligi potest,
 quod in Adamo peccaverint. Re-
 ctius ergo interpretes alii verba
 græca ἐφ' ᾧ reddiderunt, eo quod
 seu quoniam vel etiam quatenus
 ut sensus sit, omnes homines
 mori, quia, vel quatenus omnes
 peccarint. Hoc autem ad A-
 dami peccatum non pertinet.
 Objicere & alia solent, quæ par-
 tim certum tantummodo genus
 hominum, sive Iudeos, sive Eth-
 nicos attingunt; unde ad omnes
 homines non est firma collectio:
 partim non fecisse homines, quæ
 facere debebant, docent; inde
 verò non rectè concluditur, eos
 facere non potuisse. Omnia
 autem de voluntaria hominum:

ma-

malitia, non autem de ea quæ ex Adamo innata sit, loquuntur. Restat ergo, ut concludamus, nullo posse ostendi modo, ita corruptam esse hominum omnium universam in primis parentibus naturam, ut inde ratio ad intelligendum & dijudicandum ex sacris litteris ea, quæ ad salutem nostram necessaria sunt, inepta facta sit.

Caput VIII.

De Abusu Rationis.

ADhuc de natura rationis habuimus: consequens est, ut, an usus ejus, minus probus, investigandum sit. Hic autem diligenter inter verum rationis usum, & ejusdem abusum discerni debet.

bet. Itaque ut oculorum videre, aurium audire; ita rationis si-
ve intellectus usus est, recte in-
telligere, & ex justis principiis
dijudicare, hoc est, verum à fal-
so discernere, uno verbo bene
differere. Quod totum disci-
plina illa, inde denominata Lo-
gica, complectitur. Ea enim
instrumenta varia suppeditat,
modumque ostendit, ad res
qualvis, siue sacrae illae sint, siue
profanae, tum explicandas, tum
ratiocinatione tractandas: siue
illae confirmandae aut refellendae
sint, siue ex illis aliud aliquod
colligendum. Explicationi in-
serviunt enuntiationes suis par-
tibus, antecedente & conse-
quente constantes: quae quidem,
si formam respicias, vel affir-
mantes sunt vel negantes, sim-
plices aut composita: Si mate-
riam:

riam veram vel falsam, necessariam
vel contingentes: incompletas
etque synonymicam, aut paro-
nymicam, vel completam, ut defi-
nitiones aut distributiones. Ra-
tiocinationis vero instrumentum
syllogismus est, cuius forma vel
simplex, vel composita est; mate-
ria vero principiis innisitur vel
cuius rei propriis, vel omnibus
rebus communibus. Hæc autem
omnia ad usum adhibere docet
eadem disciplina, tradita iuxta me-
thodo tum disputandi, tum do-
cendi. Namque quæ ad legiti-
mam disputationem pertineant,
quæque disputantium tam offi-
cia, quam privilegia sint, ostendit,
modumque tradit, quo cum ar-
gumentans thesin adversarii op-
pugnare, tum respondens fallacias
opponentis resolvere possit:
tandemque quo in docendo

uten-

utendū sit ordine explicat; quomodo ab universalibus ad singularia, á facilioribus ad difficiliora progrediendū, quomodoque mentis diversa transitionū vinculis connectenda sint. Hæc verò quis est, qui in sacris improbare ausit? Ergo neque verus rationis usus est rejiculus: abusus autem, uti rei cujusvis, ita & rationis varius est. Non debet autem quod ex abusu est, ipsi rei imputari. Sed quia confusione ejusmodi abusus cum ratione ipsa, veroque ejus usu nõ raro in ea controversia peccatur: idè paulò fusius ea de re porro explicabimus. In abusum ergo venit ratio vel malitiã hominum, vel eorundem insitiã. Qui ex malitiã ratione abutuntur, vel carnales planè sunt; vel solum animales. Carnales sunt, qui

Phil. 3.
19.

2. Pet. 2.
10. 12.
seqq.

Ep.
Ind.
vers. 8.
seqq.

2. Cor.
9.

qui appetitui, & carnis concupiscentiis habenas laxant, & flagitiosis etiam sese volutare voluptatibus non exhorrescunt: quin etiam rationem, honesta licet suadentem, opprimunt, & ad varia voluptatum carnalium genera excogitanda adigunt. Quibus hoc modo ratione abutuntur, ut ne quidem ad humana, nedum ad divina cognoscenda, & rectè dijudicanda sunt idonei. Animales verò sunt, uti Apostolus appellat, qui pudorem quidem non omnem exuerunt: imò qui honestatis & decoris etiam studiosi sunt: verum non nisi quantum ad hunc mundum, & hujus vitæ, quæ illi existimant, bona, ceu sunt divitiæ, honores, varius vitæ splendor, & quæ alia ab hominibus mundanis summi boni loco expeti solent, attinet. Hi

ta-

tales , quia supra præsentia , & mundum hunc extollere rationem recusant , ea non rectè utuntur , adedque stultitia ipsis est, quicquid de futuræ vitæ felicitate, & via ad eam per contemptū, & calamitates varias perveniendi dicitur: Et proinde iudicis officio indigni meritò censentur. Qui verò ex inscitia ratione sua abutuntur , non illi nobis hic sunt , qui sine sua culpa veritatem ignorant , & inde errant, si scilicet nullam illi verè perspicendi occasionem habuerint: Sed eos intelligimus , qui, quum veritatem cognoscere potuissent, eam neglexerunt, adedque sua culpa in ignorantia hærent. Vnde etiam ab hoc hominum genere malitia non longè abest. Inscitia autem illa vel rerum est, vel instrumento-

rum

rum ad rerum cognitionem necessariorum. Res vel divinas ignorantur, vel naturales. Qui res divinas ignorant, vel ex præconceptis opinionibus, vel ex principiis rerum naturalium propriis eas æstimant. Vtrumque magno cum rationis abusu, & veritatis jactura. Ex opinione sua discipuli Christi ipsius regnum æstimabant. Hinc de prærogativa litigabant, & quæ de morte sua Christus prædicebat, utut verba per se essent clarissima, intelligere tamen non poterant. Utinam plures hoc exemplum observarent, nec sese eodem modo extra recti iudicii, ac porro veritatis lineam abripi paterentur. Fit enim plerumque, ut qui ad aliorum sententias examinandas sese accingunt, fundamenti immobili, & principiî indubitati

Luc. 18
33. 34.

bitati loco suam dudum animo
conceptam opinionem collo-
cent, & quæcunque ab illis dif-
sident, tanquam falsa, & reje-
ctanea damnant. Unde porro
fit, ut vel clarissima scripturæ
dicta, quæ isti ipsorum opinioni
adversantur, intelligere neque-
ant; vel à genuino eoque simpli-
cissimo sensu in alienum detor-
quere cogantur. Idem illis
Christi Discipulis eveniebat. O-
pinabantur illi Christum regem
futurum mundanum, & eam o-
pinionem fundamenti loco col-
locabant, tanquam certissimam.
Huic ergo quia adversari vide-
bant, quod Christus de perse-
cutione, de passione, deque
morte sua truculenta dicebat;
ided quum falsitatis id arguere
non auderent, alio modo, quam
verba præ se ferebant, intelli-

gen-

gendum putabant : quo verò modo intelligendum sit, ignorabant: & fortassis, si operam impendissent, aliquid commenti fuissent, quo ita Christi verba explicassent, ut salvam opinionem suam retinuissent. Nec movere quenquam debet, quod sententiæ suæ fundamentum in ipsis sacris litteris se habere existimet. Etenim nec istis Christi discipulis suæ opinionis deesse fundamenta videbantur. Quęcunque enim in Prophetis de Christi regno prædicta sunt, ita comparata sunt, ut prima fronte, & secundum sensum historicum seu litteralem, quem vocant, regnum aliquod mundanum indigint. Quia nimirum sub typo rerum hujus seculi spirituale Christi regnum figurabatur. Et tamen opinio
illa

illa falsa fuit. Nisi ergo quisquam *αὐτὸν προκρίματος* & libera puraque mente de re ipsa ex veris principiis, non ex opinione, qua animum imbuunt, iudicaverit: nec facile verum videbit, nec rectè ratione sua utetur. Quemadmodum qui per vitrum coloratum vident, nec rectè utuntur oculis, nec de rei, quam intuentur, colore rectè judicare possunt. Quanquam & minus sana istorum rationum dici potest ratio. Iam enim, veluti ieticorum oculi, peregrino colore infecta, & veluti febricitantium gustatus alieno sapore corrupta est. Atque ad hoc hominum genus pertinent, quicumque vel Sectam seu Ecclesiam suam, vel Doctores suos homines magnæ auctoritatis, & eruditionis, vel Patres, vel Concilia, vel alios, quos

quos illi venerantur, errare non posse; vel ut aliquid veri ac sani in eorum sententia contineatur, quos illi hæreticos appellant, impossibile esse sibi persuadent. Pessima ejuscemodi persuasio, & haut scio an nihil magis veritatis inquisitioni sit noxium. Vereor tamen, ut omnes, qui id agnoscunt, satis hoc malum avertentur. Nimirum in Pontificiis id alii, qui ab illis discesserunt, meritò improbant. At plurimi tamè, eadem persuasione quodammodo dementati, eodem in luto hærent. Non postulamus, ut sententiam tuam falsitatis protinus damnes, & prorsus abjicias. *Εστω δὲ ἡμῶν αὐτῶν.* Hoc autem volumus, ut fieri posse credas, vel te ipsum in errore hæreere; nisi satis accuratè in fundamenta sen-

sententia tuae inquisieris, eaque
 verissima esse deprehenderis:
 vel aliis te falso errorem obji-
 cere; nisi eorum sententiam
 probe cognoveris, & justis pon-
 deribus ad veritatis lancem ex-
 aminaveris. Eo certe si animo
 sis: nec temere quidvis credes;
 nec tam facili spongia quemvis,
 qui vulgo hæreticus, blasphemus,
 & nescio quis non audit,
 è libro vitæ delebis. Atque
 hæc dicta sufficiant, quantum
 quidem ad illud abusuum genus
 attinet, quod ex præconcepta
 opinione proficiscitur. Alio
 autem modo ratione abutuntur
 filii, qui ex principiis rebus tan-
 tum naturalibus propriis divina
 judicant. Quemadmodum qui-
 dem fecisse in sacris literis com-
 memorantur a Sara, b Moyses,
 c Naeman Syrus, d Eques Sama-

a Gen. 18:10.

b Num. 11:12.

c 2. reg. 5:11. 12.

d 2. reg. 7:20.

e 2. reg. 5:11. 12.

f 2. reg. 7:20.

g 2. reg. 5:11. 12.

h 2. reg. 7:20.

i 2. reg. 5:11. 12.

k 2. reg. 7:20.

l 2. reg. 5:11. 12.

m 2. reg. 7:20.

n 2. reg. 5:11. 12.

o 2. reg. 7:20.

e Matt. 13:55, 56, 58. *f* Zacharias, *g* Sadducæi, *h* ipsaque Maria mater Domini. *i* Mar. 6:3. *j* Ioh. 7:25. *k* Matt. 25:33. *l* Ioh. 6:7, 8, 9. *m* Luc. 1:18, 20. *n* Matt. 22:24. *o* seqq. *p* Luc. 1:34.

ritanus, *e* Iudæi, *f* Christi discipuli, *g* Zacharias, *h* Sadducæi, *i* ipsaque Maria mater Domini. Solent illa exempla alii objicere adversus rationis iudicium. Sed nemo sanus id verum rationis usum dixerit. Ipsa enim Logica, quæ ratiocinandi, seu ratione bene utendi ars est, unumquodque ex principiis æstimare jubet vel cuius rei propriis, vel ad eò generalibus, ut hæc etiam res sub illis contineatur. Contra verò si quis ex alienis iudicet principiis, id nomine *μεταβασας εις αλλο γενος*, & fallaciæ à dicto secundum quid ad dictum simpliciter, damnat ac rejicit. Atque hoc modo ratione abutuntur, qui Ecclesiam Christi, & regnum ejus spirituale ex principiis politicis, societati civili, regnisque mundanis, tantum

com-

competentibus fabricant. Hinc illa potestas iudicis : hinc Papæ dominium : hinc tot coactionum & mortium religionis causâ illatarum genera : hinc ille fastus & splendor eorum, qui sacris sese præesse dicunt. At Christus ea ad reges gentium pertinere dicit. De suis verò ait: *Vos autem non sitis* : Porro ex ignorantia rerum naturalium errabant Christi discipuli, existimantes ipsum esse Spiritum : Vnde & argumento Philosophico eos Christus refellit. Spiritus carnem & ossa non habet. Ego carnem & ossa habeo. Non sum igitur Spiritus. Propositio ex natura spirituum desumpta est. Assumptio à sensuum testimonio comprobata : quia vos videtis. Itaque exemplum hic est & abusus veri in discipulis, & usus veri

Luc. 24
37.

rationis humanæ in ipso Christo. Similiter ex ignorantia rerum Philosophicarum peccabant illi, qui adversus doctrinam de resurrectione mortuorum eo utebantur argumento: quod corpora eorum consumpta fuerint. Vnde etiam Apostolus eos dementes appellat, & à media Philosophia de promptis rationibus refutat. Sic etiam discipuli Christi in præcepta logica impingebant, quum id, quod à Christo cum conditione dictum erat, *si voluerit, ut vivat, quid ad te?* sine conditione accipiebant; enunciationem compositam pro simplici: indequè malè concludebant, Iohannem non moriturum, non considerantes scilicet, conditionem nihil ponere. Vnde & Iohannes hoc ostenso vitio eos

2. Cor.
15:35.
36.

Ioh. 2:11
23.

refutat. Atque huc Apostoli monitum pertinet, ut caveamus, ne quis nos paralogismis, seu malè constitutis collectionibus decipiat. *Col. 2:4* Quò etiam referti potest, si quis ratiocinationes legitimas immeritò tanquam vitiosas reprehendit, ac rejicit: cujus generis benè multa apud alios exempla reperias. Duo hic annotasse satis sit, quæ ex ignorantie modi disputandi pululant. Sunt qui respondentis, & argumentantis officia probè discernere nesciunt, & quemadmodum argumentantis est, thesin adversarii, id est, respondentis directè oppugnare, suam verò confirmare: ita respondentis esse censent, adversarii, id est, argumentantis thesin directè oppugnare, suamque confirmare, quæque responsiones id non

præstant, eas tanquam vitiosas rejiciunt. At respondentis non est, suam thesin confirmare, aut adversarii directè oppugnare. Esset enim hoc absurdè, concessis præmissis, conclusionem negare, quum nec in forma vitium aliquod esse docueris. Satisfecisse autem officio suo censendus est, si argumentationem opponentis firmam non esse ad probandum id, quod in quæstione erat, ostenderit. Ostendet autem, quamprimum saltem alteram præmissarum, uti vocant, falsam esse demonstraverit: id quod ejuscemodi responsione rectissime perficitur. Etenim contradictoria enunciationis negatæ probatur: Ut inde ipsam negatam enunciationem falsam esse appareat. Ex eodem fonte & alius error proficisci-

ciscitur. Sunt enim præterea, qui vehementer cum respondendi modum exagitant, quo dicitur, posse verba ab opponente adducta alio, atque ille voluit, modo intelligi, acerbiorque sarcasmo excipere solent: egregia ratio, verba alio modo accipi possunt; ergo debent; ergo hoc modo non possunt! Sed nec respondens eo modo concludit: Neque ut ita concludat necesse est. Etenim sufficit illi, si contradictoriam ejus enunciationis, quam in opponentis syllogismo negavit, veram esse docuerit: Cujus rei causam supra indicavimus. Hoc ipsum verò docet, dum verba, quæ argumenti loco adducuntur, alio modo, quam opponens voluit, intelligi posse ostendit. Opponentis enim consequentia sta-

tuitur necessaria, cujus nimirum contradictoria falsa sit. Necessarium autem est, quod aliter esse non potest. Ergo quod aliter esse potest, non est necessarium. Itaque dum dicitur, posse aliter verba intelligi, simul dicitur, non esse necessarium, ut ita intelligantur, quemadmodum argumentantis ratiocinatio requirebat. Ostenso autem opponentis consequentiam non esse necessariam: conclusionem ejus inde non rectè colligi sequitur. Ex illis verò, quæ hucusque dicta sunt, facile apparet, quam immeritò nobis objiciatur illud, quod de se Apostolus ait: *Arma militiæ nostræ non carnalia; sed potentia Deo, ad destructionemmunitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem, extollentem se ad versus sci-*

2. Cor.
10:4.
seqq.

Intiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Neque enim de suis hic Paulus loquitur con-
siliis, aut de suo intellectu destruendo, & in captivitatem redigendo: sed de adversarii sui. Adversarii sui consilia destruxit: adversarii sui intellectum in captivitatem redegit: Idque non sine ratione; sed maximè ratione usus. Eâ enim, tanquam manu comprehendit arma, seu principia, quibus pugnabat. Non carnalia illa erant, seu principia talia, quæ carnis tantum voluptates, honores, opes, & alia hujus mundi bona respiciunt: Verum spiritualia arma, seu principia ejusmodi, quæ futuræ vitæ bona spectant. Principia autem rationi non magis opponi possunt, quam arma manui. Ab ea enim illa ap-

pre-

prehendi, dirigi, urgerique debent. Præterea non ipsam rationem aut intellectum, ejusve usum legitimum in adversario suo reprehendit Apostolus; sed ejus abusum. Nimirum quo se se adversus scientiam Dei, uti verba Apostoli habent, extollebat. Abusu autem sublato; non protinus res ipsa, verusque ejus usus tollitur.

Cætera auctor morte præventus absolvere non potuit.

F I N I S.

